

Posti Green

DIGITAL SKYLTTNING

Skärgård

NR 2/2021 - ÅRGÅNG 44 - TIDSKRIFTEN SOM DOKUMENTERAR ETT KULTURARV

Skärgård 2/2021: Smuggling

Smuggling

Föbudstiden / Replot / Arkipelagia

SKÄRGÅRD 2/2021

Smuggling

Gästskribenten Sandra Bergqvist / Det unika måste få ett eget språk	2
Notiser	4
Tack! / Pia Prost och Cecilia Lundberg.....	5
Fakta om förbudstiden 1919–1932 / Pia Prost	6
Romantik och rylighet / Fredrik Nilsson.....	8
En skärgård som gjord för smuggling / Liselott Nyström Forsén	13
”Den bästa tiden var spiritiden” / Keth Strömdahl.....	21
Smugglingen blir permanent i Rönnäs / Thure Malmberg.....	25
Berättelser från förbudstiden blev en smuggelbok / Cecilia Lundberg.....	28
Fotoalbum berättar / Marianne Ström.....	34
Då människor och tidningar smugglades genom Åbolands skärgård / Pia Heikkilä	38
Öppen kritik i dagspressen – ålänningarnas syn på förbudstiden / Hanna Dahlbom.....	44
Vi hade svultit ihjäl om inte spriten kommit / Olof Öström	48
Smugglare och förbjuden sprit i Västnyland / Carolina Holmqvist	54
Smugglare och smuggelgoods av dags dato / Pia Prost.....	58
En ar i taget / Mikko Jokinen, Jouko Lehtonen och Riitta-Liisa Petterson.....	60
Min ö Replot / Linda Ahlbäck.....	65
Skärinytt.....	70
Sista bilden	72

En djupdykning i skärgården

Ingen bryggkant, hängmatta eller utetupp är komplett utan

Tidskriften Skärgård

Prenumerera!

skargard.fi
skargard@abo.fi

Prenumerera på Skärgård!

Nr 1/2004	Estlandssvenska Aiboland (136 s.)
Nr 2/2004	Utö fyr- och lotssamhälle (120 s.) slutsåld
Nr 3/2004	Kustliv och skärgårdskultur (88 s.)
Nr 4/2004	Tillståndet i Östersjön (72 s.)
Nr 1/2005	Folkloristik (72 s.)
Nr 2/2005	Kökar (64 s.) slutsåld
Nr 3/2005	Arktiska latituder (80 s.)
Nr 4/2005	Landskap i förändring (76 s.)
Nr 1/2006	Skärgårdens nya konstellationer (88 s.)
Nr 2/2006	Åländska skärgårdskommuner (88 s.)
Nr 3/2006	Ur västnyländska annaler (84 s.) slutsåld
Nr 4/2006	Sibbo – hotad kulturbygd (84 s.)
Nr 1/2007	Skärgård 30 år (84 s.)
Nr 2/2007	Norra Kvarkens landhöjningsrike (68 s.)
Nr 3/2007	Finska kriget 1808-09 (108 s.) slutsåld
Nr 4/2007	Trettio årgångar med Skärgård (64 s.)
Nr 1/2008	Skärgårdssamarbetet 30 år (68 s.)
Nr 2/2008	Natur i förändring (60 s.)
Nr 3/2008	Museer i kustland och skärgård (60 s.)
Nr 4/2008	Sydbötnisk horisont (80 s.)
Nr 1/2009	Arkeologi (80 s.)
Nr 2/2009	Vårt värdefullaste kapital (64 s.) slutsåld
Nr 3/2009	Kimitoön (60 s.)
Nr 4/2009	Naturfientlig populism (72 s.)
Nr 1/2010	Skärgårdsdelegationen 60 år (100 s.)
Nr 2/2010	Korpo, ytterst i staden (72 s.)
Nr 3/2010	Energi och miljö (60 s.)
Nr 4/2010	En senhöstdag i skärgården (88 s.)
Nr 1/2011	Öborna berättar (84 s.)
Nr 2/2011	Konst och kultur (84 s.)
Nr 3/2011	Glesbygd i förändring (68 s.)
Nr 4/2011	Resurslandskapet (80 s.)
Nr 1/2012	Kaj Dahls skärgårdsarv (108 s.) slutsåld
Nr 2/2012	Mervärde i Skärgård (84 s.)
Nr 3/2012	Skutor och farleder (68 s.)
Nr 4/2012	Kvinnokraft (76 s.)
Nr 1/2013	Om jakt & fångst (84 s.)
Nr 2/2013	Från Okavango till Kuggom (76 s.)
Nr 3/2013	Uppdrag i norr (76 s.)
Nr 4/2013	Mat som hantverk (80 s.)
Nr 1/2014	Skärgårdshavet jubilerar (88 s.)
Nr 2/2014	Ur Anders Munsterhjelm's dagböcker (88 s.) slutsåld
Nr 3/2014	Föreningsaktörer i skärgård (88 s.)
Nr 4/2014	En trend att bryta (80 s.)
Nr 1/2015	Att dokumentera är viktigt (80 s.)
Nr 2/2015	Hangö – mitt i havets famn (108 s.)
Nr 3/2015	Öar och skär (88 s.)
Nr 4/2015	Kekkonen i skärgård (72 s.)
Nr 1/2016	Rosenholm, Lillmälö och Stundars (80 s.)
Nr 2/2016	Skärgårdsturism (72 s.)
Nr 3/2016	Sol och vatten (72 s.)
Nr 4/2016	Finland 100 år (72 s.)
Nr 1/2017	Konst (76 s.)
Nr 2/2017	Skärgårdens mat (80 s.)
Nr 3/2017	Dass, solkraft och hållbarhet (76 s.)
Nr 4/2017	Skärgård 40 år (80 s.)
Nr 1/2018	Vinter och is (88 s.)
Nr 2/2018	Den nya generationen (88 s.)
Nr 3/2018	Från fåglar till Pipping (72 s.)
Nr 4/2018	Våra dialekter (80 s.)
Nr 1/2019	Vandring genom nordiskt kulturlandskap (80 s.) slutsåld
Nr 2/2019	Vrak och skeppsbrott (92 s.)
Nr 3/2019	400 år på Sjalö (84 s.) slutsåld
Nr 4/2019	Bland tjänstemän och eldsjälar (96 s.) slutsåld
Nr 1/2020	Fiskaren och fisken (80 s.)
Nr 2/2020	Fyrar och navigering (100 s.)
Nr 3/2020	Handens verk (80 s.) slutsåld
Nr 4/2020	Företagande och företagsamhet (88 s.)
Nr 1/2021	Sött och salt (80 s.)

Prenumerera via www.skargard.fi eller skargard@abo.fi, tfn: (02) 215 4944. Årsprenumeration i Finland endast 46 €, utomlands 50 €. Lösnummer kostar 15 €/st inklusive porto. Prenumerationen är fortlöpande tills sägs upp.

www.skargard.fi

Skärgård

NR 2-2021, årgång 44

TEMA: Smuggling

Tidskrift utgiven av Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi (SIÅA) för presentation av aktuell skärgårdsforskning samt diskussion kring frågor som rör skärgården och våra svenska kustbygder.

WEBSIDA: www.skargard.fi

ANSVARIG UTGIVARE: SIÅA/Chefredaktör Cecilia Lundberg

REDAKTÖR: Pia Prost,
e-post: prost.pia@gmail.com
Tfn: +358 (0)50 338 1710
Postadress: Arken, Fabriksgatan 2 G,
20500 ÅBO, Finland.

Tidskriften Skärgård utkommer med 4 temanummer per år.

ÅRSPRENUMERATION (fortlöpande) kostar 46 € i Finland och 50 € utomlands. Lösnummer 15 €.

PRENUMERATIONER via www.skargard.fi
eller telefon: 046 920 2967
e-post: skargard@abo.fi

LEDNINGSGRUPPEN FÖR SIÅA

Ordförande FD, utbildningsplanerare Cecilia Lundberg

PM, Nina Söderlund

suppl. PM, utbildningschef Mona Riska

FL, föreståndare Kasper Westerlund

suppl. FM, skärgårdsguide Charlotte von Haartman

FD, docent, universitetslärare Mikael von Numers

suppl. PM, kommundirektör John Wrede

FD, universitetslärare Blanka Henriksson

suppl. PM, utvecklingschef Gunilla Granberg

FD, docent, universitetslektor Katriina Siivonen

suppl. FM, utvecklingschef Olle Lerche

FM, koordinator Katja Bonnevier

suppl. PM, skärgårdsombudsman Sami Heinonen

PD, professor emeritus Kjell Andersson

suppl. FM, doktorand Maria Johansson

FM Julia Ajanko (FÖSS)

suppl. EM, verksamhetsledare Micaela Jansson (FÖSS)

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND

Birger Petterssons fond

STIFTELSEN FÖR
ÅBO AKADEMI

Konstsamfundet

William Thurings stiftelse

Tidskriftscentralen rf.

Stiftelsen Martha och Albin Löfgrens kulturfond

Sparbanksstiftelsen i Nagu

Sparbanksstiftelsen i Korpo

LAYOUT, OMBRYTNING OCH PRODUKTION:

Gosmos Factory Ab, Åbo

TRYCK: Grano Oy, Vasa

© 2021 Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi

ISSN 0356-9381

PÅRMEN:

Smuggelbåt.

Foto: Pia Prost

Gästskribenten Sandra Bergqvist:

Det unika måste få ett eget språk

Skärgården är unik. Det här är en fras som jag tror många är bekanta med och många också håller med om. Däremot är det betydligt svårare att definiera vad det säregna egentligen handlar om. I mitt uppdrag som ordförande för Skärgårdsdelegationen har jag ofta märkt att uppfattningarna om skärgården kan vara väldigt olika. Till delegationens främsta uppgifter hör att lyfta upp specifika ärenden som berör just skärgården och informera om hur livet i skärgården faktiskt ser ut. Skärgårdsdelegationen ger utlåtanden om hur olika saker fungerar eller inte fungerar och för fram synpunkter på hur vi skulle vilja att den skulle utvecklas. Det handlar väldigt långt om att definiera skärgården och våra specifika behov och det är just här som jag har märkt att skärgården ofta faller mellan olika kriterier och definitioner.

I Finland bereds och fattas beslut utgående från tillgänglig information och vi är vana att gå enligt vissa mönster. Det krävs forskning, uppföljningar, exceltabeller och bakgrundsmaterial. Det krävs tillförlitlighet och många gånger också vedertagen praxis. Det går inte alltid att motivera med att ”sidu, hos oss fungerar det inte så där” eller ”vi brukar göra på ett annat sätt”. Att skärgården i sig har variationer i form av kust-, insjö- och ytterskärgård – där dessutom tillgängligheten varierar väldigt mycket – kräver att vi får

klara definitioner för skärgårdens mångfald. Det här är ett av de stora och verkligt fundamentala utredningsarbeten som vi arbetar med i Skärgårdsdelegationen just nu.

Ett aktuellt exempel på myndigheternas okunskap är stödet för utbyggnad av bredband på områden där det inte byggs ut på marknadsvillkor. Det handlar alltså om glesbygd, där avståndet ofta fungerar som måttstock när det gäller den här typen av bidrag. Det knasiga är att bebodda öar i bland annat Åbolands skärgård riskerar beräknas som tätort, eftersom bebyggelsen är tät i jämförelse med till exempel östra eller norra Finland. Vattnet mellan öarna räknas sällan med i dylika beräkningar och då kan slutresultatet få rätt märkliga drag. Samma problematik fanns också gällande stödet till bybutiker. Skärgårdsförhållandena hade i beredningen kort och gott glömts bort innan felet kunde rättas till.

Det är just vattnelementet som jag upplever att ofta skapar frågetecken och missvisande tolkningar. Det är här som skärgården faller emellan. På sina ställen finns det visserligen bilväg hela vägen fram, men man beaktar inte färjan eller förbindelsebåten som finns på vägen. Det beaktas inte att man kan ta sig till fastlandet kanske bara en gång per dag eller att det inte finns någon nattrafik. Även om öarna på kartan ser ut att ligga nära varandra så är vägen i verkligheten mycket

längre. Det här vet ju förstås alla som bor och lever i skärgården, men då det kommer till att bereda lagar och göra myndighetsbeslut är det här långt ifrån en självklarhet. Det är här som det verkliga problemet finns. För att ministerier och myndigheter ska förstå oss, måste vi skapa ett språk som de förstår och som passar in i en myndighets sätt att bereda ärenden.

Det finns ett klart behov av att bättre definiera vad skärgård är och här ser jag att betydelsen av skärgårdsforskning är väldigt central. Det finns ett stort behov av forskning som belyser de verkliga förhållandena i skärgården. Även om intresset för skärgården ökat det senaste året behövs det forskning som tar fram dessa unika särdrag i vår skär-

gård. Det är genom forskning som vi får in skärgårdens egenskaper i vårt stora myndighetssystem. Det behövs också mycket mer statistik över skärgårdsrelaterade ärenden. Genom forskning och faktabaserat material kunde det vara möjligt att fatta beslut som bättre tar i beaktande de verkliga förhållandena. Vårt land består av olika skärgårdsområden och skärgårdsdelegationen jobbar för att dessa bättre skulle beaktas i all form av myndighetsbeslut och lagberedning. Det behövs faktabaserat material som ger skärgården legitimitet som ett säregnet område vid sidan om stad och landsbygd. Det unika vi ser i skärgården måste få ett eget språk.

Sandra Bergqvist, riksdagsledamot (Sfp), ordförande, Skärgårdsdelegationen

Årets skärgårdsvän

Med början från 2021 kommer Nordiska skärgårdssamarbetet att årligen uppmärksamma en person som har gjort stor nytta för skärgårdarnas utveckling i Östersjön. I år har **Eva Widlund**, bosatt på svenska Vinön i Hjälmaren, utsetts till

årets skärgårdsvän. Hon får utmärkelsen främst för att hon har varit redaktör för *Vi skärgårdsbor*, Skärgårdarnas Riksförbunds medlemstidning, sedan starten 2007 för 14 år sedan. Tidningen har i 51 nummer på sammanlagt 989 sidor givit engagerande beskrivningar av de svenska skärgårdsbarnas liv och villkor, samt nordiska och europeiska utblickar med reportage från exempelvis Grekland, Skottland och Åland. Eva var också den som gjorde verklighet av "Skärgårdsbarnens geografibok", där bland andra barn från Korpo deltog.

Satsning på att minska belastningen på Skärgårdshavet

Vid sin halvtidsöversyn tryggade regeringen en höjning av naturvårdsfinansieringen för de kommande två åren. Genom Skärgårdshavsprogrammet ska arbetet för att stryka området från HEL-

COMs lista över de värsta belastningskällorna intensifieras. Belastningen från jordbruket i Skärgårdshavets avrinningsområde är Finlands enda återstående punkt på hot spot-listan över de värsta belastningskällorna för Östersjön.

— Genom programmet kommer vi framförallt att samarbeta med jordbrukare i Egentliga Finland för att komma fram till lösningar för ett mer hållbart jordbruk och en mindre belastning på Skärgårdshavet, säger **Mirja Koskinen** på NTM-centralen, som koordinerar arbetet. Planen är att man genom att minska avrinningsområdets diffusa belastning ska nå målet senast år 2027.

Kökar bli fossilfri modell

I början av maj meddelades att Kökar får mer än en miljon från EU och landskapet för att bli en fossilfri ö. Man ska bland annat investera i värmelager, solceller och vindturbiner, smarta styrsystem och en laddstation för elbilar. Bakgrunden till projektet är den bobarhetsplan som Kökarborna under två och ett halvt år arbetat med att ta fram. Mer än hälften av Kökars befolkning på knappa 240 invånare har varit involverad i arbetet. Planen visade att ett av de största hindren för att vara en hållbar ö var bristen av förnyelsebar energi, något som det nya projektet ska åtgärda.

Tack!

Bilder, berättelser, noter, böcker, tips på artiklar och till och med färdigskrivna texter – vi vill å det varmaste tacka för allt material och den feedback vi får under året. Speciellt i det här numret vill vi tacka för de smuggelberättelser ni delat av er av. De inskickade historierna om smuggling hittar ni i de gröna balkarna, såsom balken här intill.

Vi har inte alltid möjlighet att ta in allt material vi får i själva tidskriften, men vi publicerar även texter på både vår hemsida skargard.fi och på Facebook-sidan Tidskriften Skärgård. Vissa texter sparar vi också för kommande nummer, så fortsätt att kontakta oss med artikelförslag.

Det är en stor ynnest att ha så aktiva läsare – varje nummer skulle med lätthet kunna bli långt över 100 sidor. Vi önskar att vi bara hade ekonomisk möjlighet att trycka, och framförallt posta, en så tjock lunta!

Vi önskar er givande lästunder och en fin sommar,

Pia Prost, redaktör & Cecilia Lundberg, chefredaktör

Visste du att...

...ordet fyllhund härstammar från smuggelverksamhet. Smugglarna hade hundar som började skälla när okända personer dök upp. Hundarna fungerade som ett larm och smuggelspriten hann gömmas undan ifall det var polisen som knackade på dörren.

Polismuseet i Stockholm

"I **Pargas** kalkhamn har man alla tider kunnat köpa sprit från fartygen om man har behövt."

Runa Heino i Västanfjärd har skickat in texter från tidningsartiklar om smuggling och hembränning som hon stötte på när hon arbetade med Västanfjärdsboken. Här är en av dem:

Åbo Underrättelser 31.3.1926:

Spritkung anmäler sig hos polisen. Stor liga avslöjad.

Mariebebådelsedag beslagtogs i Brännboda i Västanfjärd 16 kanistrar sprit inrymmande 10 liter var, en snabbgående motorbåt och tvenne hästar. Detta beslag ledde till upptäckten av en hel smugglarliga och avslöjandet av den "spritkung" som stått i spetsen för trafiken. Misstankarna riktades omedelbart på August Hellsten från Västanfjärd... // ...erkände sig skyldig till smuggling av sprit som pågått i hela åtta års tid. Smugglingen hade han dirigerat från Hangö och genom ett utgrenat agent-system fördelat spriten i Västanfjärd och Salotrakten.

Fakta om förbudstiden 1919–1932

Text: Pia Prost

Försäljning av spritkanistrar på Järnvägstorget i Helsingfors 1924.
Foto: Ivan Timiriasev. Helsingfors stadsmuseum

År 1907 fick nykterhetsvännerna en majoritet i lantdagen och antog en lag om totalförbud mot försäljning och nyttjande av rusdrycker. Tsaren vägrade dock att stadfästa lagen, så förbudet kunde träda i kraft först den 1 juni 1919 i det självständiga Finland.

Förbudslagen omfattades till en början av samtliga politiska partier utom Svenska folkpartiet – lagen hade uppenbarligen ett svagare understöd bland landets svenskspråkiga befolkning än bland de finsktalande. De hängivnaste anhängarna fanns inom arbetarrörelsen och Agrarförbundet.

Förbudslagen blev ett gigantiskt misslyckande i finsk lagstiftning. Det uppenbara syftet var att finländarna skulle bli ett helt nyktert folk, men lagen saknade stöd i det allmänna rättsmedvetandet och överträdelserna ledde till minskad respekt för lag och ordning överhuvudtaget. Lönnbränning, receptmissbruk och införseln av bland annat estnisk och tysk sprit, som fördes iland

av professionella smugglare från fartyg på internationellt vatten, blev vanligt längs hela kusten.

Den lättillgängliga spriten snarare ökade än minskade dryckenskapen – det sägs att varken förr eller senare har det supits så mycket som under förbudstiden. Det var mest lönsamt att smuggla 96-procentig sprit, och således vande sig finländarna dricka sprit med en hög alkoholhalt. Enligt **K-G Olin** var alkoholkonsumtionen 3,5 gånger högre jämfört med tiden innan lagen trädde i kraft.

Smuggelspriten var vanligen förpackad i plätkanistrar på 10 liter, även kallade burkar eller tior. Då det gällde mindre mängder talades det om liter, halva och kvarta. Priserna varierade enligt tillgång och inköpsställe,

eftersom spriten blev dyrare varje gång den bytte hand. Spriten blev också dyrare på vintern och framåt vårkanten, eftersom införseln avstannade då isen lade sig.

Väldigt många människor kom att bli engagerade i den illegala marknaden, för det fanns stora pengar att förtjäna. Under de 13 åren lagen var i kraft räknar man med att närmare 160 000 finländare var inblandade i den omfattande smugglingsverksamheten. Mindre än tio procent lär ha hamnat fast. Lagen blev mycket kostsam – Finland betalade stora summor för att anställa så kallade snusare, spritpoliser, som kämpade emot spritsmugglingen. Socialt sett skapade lagen stora motsättningar mellan smugglare och angivare.

Det som slutligen sänkte förbudslagen var lågkonjunkturen, då statens ekonomi var i behov av skatteinkomsterna från alkoholförsäljningen. I oktober 1931 beslöt den sittande regeringen att bilda ett ministerutskott som skulle bestämma om en folkomröstning om förbudslagen. Omröstningen hölls den 30 december 1931 och 71,6 procent röstade för att avskaffa lagen. Tisdagen den 5 april 1932 klockan 10 slog Finlands första Alko upp sina dörrar.

Källor: Boken Brännvinskriget av K-G Olin (2012), artikeln Förbudslagen i Finland på Wikipedia, samt Förbudslagen på elavamuisti.fi.

Sandholm i Nagu ytterkärgård är inte känt för spritsmuggling, åtminstone inte i någon högre grad. Man har kanske mer koncentrerat sig på konsumtion då sådant varit möjligt. Ett par historier från "spri-tiden" som den kallades av många, ska jag återberätta här.

Riko Eklund, Sandholm

Sandholms Alfred (1906-1994) berättade att han på 1930-talet var och lade ut sköta med sin mor Olivia mellan Kummelskären nära Sandholm, då något glittrade till på botten nära stranden. De lyckades dragga upp det glittrande föremålet och det visade sig vara en hel torped med spritkanistrar som drivit mot land. Det fanns sprit för en lång tid framöver på Sandholm efter det. Alfred blev känd för att alltid bjuda på supen och spottade inte heller själv i glaset.

Sandholms Astrid (1906-2012) fick ett ovanligt långt liv och var sitt Sandholm troget hela livet, på äldre dagar endast på somrarna och de allra sista åren bara i tanken. De bodde på var sin gård på Sandholm, Alfred på Westergård, Astrid på Östergård. De var inte de allra bästa vänner, för att uttrycka det mildt. Då jag intervjuade Astrid, som själv inte drack alls, om livet på Sandholm i forna tider berättade hon gärna om fiske, grannfejder, förbindelser och högtider. Då jag ställde frågan om spritiden blev hon plötsligt helt tyst. Efter en lång paus sa hon: Det var en hemsk tid, det vill jag inte alls prata om.

Jag hade hört om hennes fars alkoholproblem som säkert var delorsak till att hon inte ville tala om ämnet. Pappan hade en gång sloknat ute på isen och förfrusit fingrarna så att de måste amputeras. Tummarna fick han ändå behålla och var otroligt nog en duktig fiskare och snickare med bara tummarna kvar på handen. Då en person – känd för att inte alltid vara så ärlig – gjorde sig lustig över hans korta fingrar svarade pappan rapt: Det är bättre att ha för korta än för långa!

Romantik och ryslighet – en reflektion kring sprintsugglaren

Text: Fredrik Nilsson

Få kriminella aktörer omges av ett så starkt romantiskt skimmer som mellankrigstidens sprintsugglare. Inom populärkulturen framställs han, för det är oftast en man, som en folklig hjälte och inte sällan utspelas handlingen i soliga skärgårdsmiljöer och på fashionabla restauranger. Verkligheten var sällan lika skimrande.

hemlighet rörde sig en spion bakom sprintsugglingens romantiska kuliser i Stockholm och vi ska längre fram följa honom i spåren. Men först en fråga: Varför det romantiska skimret? En anledning var smugglarnas förmåga att dra nytta av den allra senaste tekniken. När smugglarracern Poseidon beslagtogs utanför Stockholm 1930 hittades exempelvis en apparat som kunde skapa dimma: ”Om bord på Poseidon kan man förvissa sig om med vilka moderna tekniska hjälpmedel de stora smugglarna arbetar. Där funnos bland annat förstklassiga dimbildningsapparater – en sådan överlämnades på måndagen till tullmuseet, där den bör bli en sevärdhet”.

Historien blev inte sämre av att kaptenen var en före detta tulldetektiv. Han tillfångatogs sedermera under dramatiska former ut-

anför Helsingfors. Tullarna hade under natten tagit sig ombord på Poseidons systerfartyg, men smugglarna öppnade ”eld från flera gevärs”. Tullarna besvarade elden och ”snart föll en av smugglarna död ned på däck”. Ytterligare några sårades, även så en tullare. Även denna gång imponerade båten: ”Båten är över trettio meter lång och har tidigare tillhört tyska flottan, där den användes som u-båtsförstörare. Dess utrustning är på alla sätt förstklassig, och den kan med sina kraftiga motorer göra en mycket hög fart”.

ÄVENTYRLIGHET BIDROG till romantiseringen. Vådliga kappkörningar och skottlossning är exempelvis ett återkommande tema i den notoriske smugglaren **Algoth Niskas** memoarer, Mina äventyr. Här möter läsaren den djärve smugglarens lek med myndigheterna: ”Med ett språng var jag vid ratten

Poseidon fotograferad i okänd hamn.
© Tullmuseum, Stockholm

I motsats till polisen hade smugglarna i regel tillgång till snabba, moderna bilar. Denna gång hade dock polisen tagit upp jakten, vilket resulterade i att smugglarna körde av vägen. © Tullmuseum, Stockholm.

och utförde i blinken min planerade manöver. Spaken slogs på fram, full gas, och likt en lydig rashäst stegrar sig Kickan och skär vattnet till yrande skum. Katern har ingen chans att hinna upp mig mer. Men maskingeväret! Skall jag hinna runt den närbelägna udden innan kulorna börjar vissla omkring mig? [...] Mahognyflisorna yr genom luften, jag hukar mig ner, ett tag om ratten, Kickan kränger häftigt i den våldsamma kurvan, udden är rundad. Maskingeväret har tystnat [...] Vi hade kommit undan för gott pris i alla fall, Kickan och jag, om också det hängde på ett hår". En av Niskas båtar hade det passande namnet Flyer.

FÖRESTÄLLNINGEN OM smugglaren som en effektiv, modern affärsman är ytterligare en viktig pusselbit om romantiseringen ska förklaras. I en del fall gjorde smugglarna upp affärsavtal på mer eller mindre luxuösa restauranger och hotell. På Berns i Stockholm gjorde exempelvis den så kallade smugglar-

societeten "upp nya fälttåg vid braskivorna" – åtminstone enligt memoarer publicerade av en före detta spritpolis. Precis som legitima affärsmän körde smugglarna dessutom runt i dyra bilar och använde telefonen för att ordna sina affärer.

Östersjöområdets smugglare påminner därvidlag om förbudstidens amerikanska gängster. I amerikanska gangsterfilmer porträtterades gangstern regelbundet som en framgångsrik affärsman omgiven av en aura av frihet i en svår ekonomisk tid. Framgångar uttrycktes genom exklusiva kläder, dyra bilar och ett extravagant nöjesliv. För många amerikaner framstod kriminella såsom **John Dillinger** dessutom som en fascinerande trickster som utmanade makthavarna. Samma fascination omgav delvis smugglarna på Östersjön.

SMUGGLARNA VÄCKTE ambivalenta känslor i en svår ekonomisk tid. Bland delar

av befolkningen fick de hjältestatus, myndigheter och delar av civilsamhället hyste andra känslor. Spritmissbruket var utbrett i breda folklager och särskilt illa var situationen bland samhällets fattiga och utsatta. Denna grupp ökade dessutom till följd av massarbetslöshet. Bilden av det glada 1920-talet måste modifieras. Oron för alkoholens negativa inverkan var motiverad, likaså försöken att belysa och förändra situationen.

Sammanlutningen för smugglingens bekämpande anställde 1925 en spion som under ett års tid rörde sig inkognito bland smugglare och langare i Stockholm. Rapporten *Bland langare och langarekunder* skildrar hans upptäckter. Langarna rörde sig i miljöer som skulle kunna benämnas samhällets skugg- eller baksida; den illegala spriten såldes på pissoarer, i portgångar, på enklare restauranger och ungarshotell. Inte minst de sistnämnda var problematiska: "I det stora hela leva gästerna här ett oerhört rått, smutsigt och glädjelöst liv. Den personliga hygienens är under all kritik. Samtalen i denna miljö röra sig huvudsakligen kring spritlangning, lyckade tiggeri- och stöldkupper". Vi befinner oss här långt från den romantiska bilden av smugglaren som affärsman.

Enligt rapporten hade myndigheternas insatser dock resulterat i att den öppna langningen på ungarshotell avtog, men denna ersattes av handel bakom legitima fasader. I Malmö hade till exempel två poliser upptäckt att en notorisk smugglare använde en tavelbutik som spritlager och försäljningsplats. En annan ökad smugglare etablerade på ett liknande sätt en fasadverksamhet i Stockholm. I ett meddelande till en tysk smugglare meddelade han att: "Jag har nu bosatt mig i Stockholm och driver en sjukvårdsaffär [...] Under nuvarande förhållanden skulle jag anse det lämpligast om du ville komma med något lämpligt förslag för ordnandet av en affär".

I KAMPEN mot spritsmugglingen var sammanlutningen inte ensam. *Lanternan* – svenska tullmannaförbundets officiella organ – tog givetvis avstånd från smugglaren. I en längre artikel beskrivs ett av smugglarnas huvudkvarter. Skildringen är fiktiv men tydliggör kampen hur spritsmugglaren definieras: "Inbäddad av träd och omgiven av en i övrigt vacker grönska ligger den modernt inredda villan, som man låtit aptera till huvudkvarter [...] Kring det stora bordet i samlingsrummet å nedre botten kan man ibland om aftnarne se en brokig samling. Där är det kantigt skurna ansiktet hos finnen vid sidan av 'den blekladga jazzgossen'. Där har man det oundvikliga kvinnliga köksbiträdet som intimt underhåller sig med två hypermodernt klädda och väl kolorerade damer. Där är handlaren, där är chauffören. Och skärgårdens 'söderamris' saknas ej heller".

Högkvarterets placering i en villa signalerade att smugglingen organiserades av en välmående men omoralisk överklass. Denna bild av omoral förstärktes genom närvaron av de båda hypermoderna kvinnorna, den blekladga jazzgossen och söderamrisen. De signalerade alla dekadans och ytlighet. I **Karl Gerhards** visa *Jazzgossen* porträtterades jazzgossen som en androgyn och något förklenad man med ett starkt intresse för konsumtion och mode. Söderamrisen var en likartad karaktär och dessutom föregångare till swingpjätten och nalensnajtaren. Något decennium senare skulle dessa bli föremål för uppjagade debatter och moralisk panik. Möjligtvis uppskattade söderamrisen också den mycket omdebatterade jazzen.

Konservativa krafter hävdade att musiken var primitiv, moraliskt depraverad och att den lockade till synd. Söderamris var alltså en stereotyp och nedsättande benämning på individer som hade influerats av en urban amerikansk livsstil. När *Lanternan* kopplade samman kolorerade damer, jazzgossar och sö-

deramrisar med spritsmugglingen ville man alltså understryka att smugglarna var depraverade. Det handlade inte om respektabla affärsmän – även om de rörde sig i modernt inredda villor. Vilken kulturell betydelse finnen med det kantigt skurna ansiktet hade i skildringen är mer oklart. Kanske ville man betona att smugglingen inte lät sig hindras av nationsgränsen.

SKÄRGÅRDENS BEFOLKNING var utsatt för intensiva informations- eller propagandakampanjer. Målet var att motverka smugglingen genom att få dem att bli laglydiga eller avbryta kontakterna med kriminella släktingar, vänner och grannar. I *För eller emot. Några ord om spritsmugglingen* påpekades till exempel att: ”Den, som medvetet och öppet deltagit i en sådan icke allenast olaglig utan och smutsig trafik, som att förtjäna penningar genom att ockra på medmänniskornas laster, den människan har kommit bort från den goda medborgarens väg”.

De som blundade för allvaret drog vanära över sig själva och hela bygder, därför behövdes rakryggat motstånd: ”Res dig upp, du hederlige rospigg, och ryt som ett lejon, när du ser faran nalkas! [...] Den smutsiga smuggeltrafiken vissnar icke ned av sig själv. Den måste utrotas”. Men att ställa sig på myndigheternas sida var inte en enkel sak om du bodde i skärgården. Det var inte ovanligt att avfallingar utsattes för sociala sanktioner och fysiska angrepp.

FREDRIK NILSSON

är professor i etnologi vid Åbo Akademi. Nilssons forskning kretsar kring frågor om nationsgränser och transnationella rörelser. Som ett led i detta publicerade han 2015, tillsammans med Johan A. Lundin, studien *Spritsmugglingen på Östersjön*.

jtf.nilsson@abo.fi

Lokalbefolkningens samarbete med smugglare är väldokumenterad. I spritpolisen **Gustaf Adolf Blombergs** memoarer skildras till exempel jakten på smugglare i Stockholms skärgård och de problem poliser ställdes inför. Enligt Blomberg spreds innehållet i polisens tjänstesamtal i bygden eftersom telefonstationerna sköttes av ”någon pratkvart till käring, som så gott som jämt satt och tjuvlyssnade”. Enligt honom var många ”telefonanter i maskopi med smugglarna och larmade så fort hon av samtalen kunde luska ut vad tull och polis hade för sig”. Telefonanterna ingick alltså i mer eller mindre välorganiserade kriminella nätverk, vilket bidrog till myndigheternas oro och intensiva kampanjer.

SMUGGLARNA FÖRFÖR och förfäras. I somligas ögon var de hjältar som drev gäck med myndigheterna och det är fortfarande möjligt att förföras av det äventyrliga livet i skärgårdsmiljöer, de fashionabla middagarna under kristallkronornas sken eller den moderna, snabba rörelsen i racerbåtar och amerikanska bilar. Men strax under den romantiska ytan finns social misär och grovt våld. 1931 omkom Poseidons skeppare tillsammans med sex kumpaner. De befann sig ombord på ett smuggelfartyg i Finska viken som sprängdes i luften av en konkurrerande liga. I tidningarna beskrivs attentatet som ett ”Al Capone-krig”.

ARTIKELFÖRFATTAREN

En skärgård som gjord för smuggling

Text: Liselott Nyström Forsén

Från min sommarstugas köksfönster i Molpe, strax utanför den södra delen av världsarvsområdet Kvarkens skärgård, ser jag ett spritgömställe. Det finns på en namnlös liten holme i ett ”holster”, som vi säger i Österbotten, ett stenröse eller en samling av större stenar. Bland de stenarna ska en sommarstugeägare på 1960-talet ha hittat en bortglömd spritgömma med några kanistrar – och varit full hela sommaren.

Södra Geren i Bergös steniga yttre skärgård.
Foto: Malin Henriksson

Min åldrige granne skrattar förtroligt med glimten i ögat när han berättar historien. Sommarstugeägaren är för länge sedan avliden, och grannen låter mig dessutom förstå att varken spritsmuggling, hembränning eller viljan att berusa sig var något ovanligt alls i nejden ”förrivärlden”. Inget att höja på ögonbrynen åt. Dessutom är det ju vida känt att det fanns

många Molpebor bland de företagsamma och listiga smugglarna i Kvarken.

Ja, inte så att det skulle finnas hela kapitel om saken i hembygdshistorikerna eller så. Det här är fortfarande inget man talar vitt och brett om – fastän allt är preskriberat sedan många, många år. Det finns faktiskt otroligt lite dokumentation om smuglingen i Österbotten, trots att mycket tyder på att den var väldigt omfattande. Omsättningen

av såväl pengar, alkoholmängder och inblandade personer var enorm. Det finns nästan bara tingsprotokoll över någon smugglare som åkt fast, vilket troligen bara hände någon procent, ja kanske promille, av alla de som var engagerade i spritsmuglingen. Och så finns det tidningsnotiser om när tullarna råkat hitta någon spritgömma. Men tullmyndigheterna antog själva att de bara lyckades hitta 5–10 procent av all smuggelsprit – och

troligen en ännu mindre andel i Österbotten än längs Finlands södra och sydvästra kust.

Frågar man däremot de äldre i skärgårdsbyarna om smuglingen, kan de med ett hemlighetsfullt leende säga saker som att ”det smugglades nog i var och varannan gård här i skärgården förr” eller ”det är många hus här i byn som är byggda med smuggelpengar”. Med lite lock och pock kan man få dem att berätta anekdoter. Just i Molpe

Spritsmugglare Harald Nymans lager. Harald Nyman fick titeln "Spritkejsaren" då han fungerade som central organisatör för spritsmuggling och lagring i 1930-talets Helsingfors. Foto: Suomen Ilmailumuseo, Finnair Oyj / Stähle, Gunnar 1929-1932

Utsikt från Marskärsberget mot sjömärket Spiron, också ett lämpligt *no mans land* att gömma sprit på. Foto: Liselott Nyström Forsén

sägs det att de första bilarna i byn skulle ha köpts enkom för smuggeltrafiken och att det förekommit incidenter där länsmans bildäck skurits sönder för att hindra honom från att ta upp jakten på smugglare.

DESSUTOM SMUGGLADE man ju inte bara sprit, påminner mina sagesmän mig. Sjöfarare, vinterliggare och säljare har i alla tider tagit med sig lite extra på hemvägen. Bland annat kaffe, te, socker, kryddor, mediciner, tyger och salt har varit viktiga importvaror i århundraden – speciellt under krigstider – som man långt ifrån alltid förtullat enligt rådande regler. En del produkter har ju varit helt lagliga, bara mera förmånliga till exempel i Sverige. Men smugglare har ofta också fört med sig något till försäljning, exempelvis var finländska cigaretter eftertraktade i Västerbotten på 1920-talet.

Tydligt var speciellt kaffesmugglingen speciellt omfattande, även här i Molpe. Jag har läst om tre kaffesmugglare som gömde

sitt lager på Väderskäret, en ö som numera växt ihop med Halsön. Den ena åkte fast och deporterades till Sibirien, men det blev till slut en fantastisk historia. Han inte bara lyckades rymma från fånglägret, utan tack vare att marsrevolutionen utbröt i Ryssland just då kunde han dessutom ta sig över gränsen. Och sedan traskade han hem till Molpe.

Det är spännande att föreställa sig de trevliga bybornas anfäder som huvudpersoner och de slumrande, lummiga öarna i Molpe skärgård som skådeplats för händelser som kunde passa på vita duken. För nittio år sedan, år 1931, ska myndigheterna till och med ha ordnat skallgång här på Bredskäret där min sommarstuga ligger. Då hade sjöbevakarna fått nys om att två rivaliserande smugglargäng hämtat ett stort antal kaffesäckar från ett fartyg som låg ankrat ute på Bottenhavet. Trots att de genom ett stort spaningsuppbåd bevakade alla tänkbara landstigningsplatser i trakten hade smugglarna slunkit genom nätet. Men när sjöbevakarna

hittade en kaffegömma någonstans här på ön, hade den drabbade smugglaren tydligen stulit den andra smugglarens kaffeparti istället – och den tomma gömman hade myndigheterna sedan också hittat under skallgången. Det blev en salig röra i rätten när den ena smugglarligan stämde den andra för stöld. Skott ska visst ha avlossats en natt under vendettan också, men missat sitt mål med en armlängd eller så.

SMUGGLINGEN I ÖSTERBOTTEN är något som "alla" äldre skärgårdsbor verkar känna till, och något som ger de flesta av dem en svag ton av stolthet, lojalitet och äventyrslystnad i rösten. Visst har smugglingen romantiserats med tiden – jag erkänner mig också skyldig till att se smugglingen genom ett slags Robin Hood-skimmer. Men längs den österbottniska kusten är det även som om smugglingen som fenomen skulle representera de driftiga, modiga, smarta och uthålliga skärgårdsborna, som tog möjligheter tillvara och använde sin kännedom om skär-

gården till sin fördel. Det finns till och med ett stänk av hjältedyrkan i det hela – och det av helt förståeliga skäl.

Smugglingen i kust-Österbotten var även ett slags uttryck för en trotsig självständighet i förhållande till myndigheter eller övermakt. Vanligtvis förklaras en stor del av ortsbefolkningens lojalitet mot spritsmugglarna under förbudstiden med att den genomsnittliga finländaren helt enkelt inte stödde förbudslagen. Men speciellt i Österbotten efterträdde förbudstidens spritsmuggling dessutom ett par årtionden av aktiv motstånd- och frihetskamp. Under 1910-talet smugglade man istället aktivister, blivande jägare, flyktingar, spioner och emigranter längs etappvägarna över de vindpinade vinterisarna eller de höstmörka fjärdarna i Kvarken. Även vapen, trådlösa radiosändare och hemliga dokument smusslades under fiskenät eller gömdes i säl-skinnskors. I princip kan man säga att större delen av skärgårdsbefolkningen antingen var engagerade i eller välvilligt inställda till de

Utsikten från artikelskribentens köksfönster, Halsön rakt fram. Foto: Liselott Nyström Forsén

här aktiviteterna. Av jägarna, som kom att spela en avgörande roll för Finlands självständighet, var ungefär 40 procent österbottningar och en stor del av dem svenskspråkiga kust- och skärgårdsbor.

MÅNGA HYLLMETER har skrivits om Österbotten – landskapet som kallats ”landet Annorlunda” och vars befolkning beskrivits som ”ett vrängt och svårt folk”*. Men ingen har närmare studerat vilken roll själva landskapet spelat för utvecklingen av österbottningarnas karaktär. Min uppgift i projektet Människan och landhöjningen är att hitta och lyfta kopplingen mellan kulturhistorien, geologin och naturen i och intill världsarvsområdet Kvarkens skärgård. I praktiken innebär det att titta på hur människan påverkat – och påverkats av – det speciella landskapet, som formats av inlandsisen, landhöjningen och havet.

Studerar man kulturhistorien genom ”världarvsglasögon” vecklar plötsligt ett helt nytt perspektiv ut sig som en karta. När det gäller

smugglingen borde vi väl snarare jämföra det med ett sjökort, eftersom det framförallt är Kvarkens skärgård som spelat en avgörande roll för den omfattande smugglingen i Österbotten. Och ett mer idealiskt landskap för just smuggling får man söka efter

Att det som idag kallas Sverige respektive Finland ligger så nära varandra rent geografiskt just vid Kvarken har vi naturligtvis inte den senaste istiden att tacka för. Det är en många hundra miljarder år äldre geologisk historia. Men däremot är det landhöjningens förtjänst att en så här mångfacetterad skärgård hunnit stiga upp ur havet just här, så passligt inför den tidsålder då smugglarna behövde den för att osedda ta sig över till Sverige eller ut på internationellt vatten.

MELLAN DE yttersta öarna på den svenska sidan respektive den finska sidan är det numera bara 22 kilometer. Med god vind har man kunnat segla från Björkö i Replot till Holmön på svenska sidan på fem-sex timmar. Snabbare gick det självklart med de motor-

båtar som började synas på Kvarkens fjärdar från 1910-talet och framåt. Ute på öppet hav var smugglarnas båtar visserligen fullt synliga ifall tull- eller polismyndigheterna också skulle råka befinna sig där. Men vanligtvis skedde smuggelfärderna under mörka höstar och i sämre väderförhållanden.

EN ANNAN fördel med det geografiska läget var att ju längre norrut man kom från den mer omfattande, men samtidigt bättre övervakade spritsmugglingen i Finska viken, desto mer kunde smugglarna ta betalt för spriten. En liter alkohol kostade upp till fyrdubbelt mer i Uleåborg än i Helsingfors. Smugglingen gav alltså rätt många fiskare och småjordbrukare i skärgården en nätt biinkomst, även om det bara var ett fåtal spritkungar som blev riktigt rika. Startkapital till ett och annat företag har smugglingen dock gett, sägs det.

Det bästa skyddet hade smugglarna dock av själva skärgårdens utformning. Inom världsarvsområdet Kvarkens skärgård finns det över 5600 öar och från Kristinestad i söder till Larsmo i norr finns det några tusen till. Det betydde tusentals öar att köra på andra sidan av när man såg tullarnas båt, hundratals vikar att gömma sig i och tiotals smala sund att gena igenom. Därtill fanns ett oräkneligt antal grynnor, undervattensgrund, klippor och stenar som smugglarna kunde hoppas att förföljande båtar skulle köra på grund på.

DEN AVGÖRANDE skillnaden var ändå smugglarnas lokalkunskap och sjövana. De hade rört sig på sjön så gott som varje dag under hela sina liv. De visste var de omärkta farlederna gick, vilka små vikar som dolde öppningen till flador och de visste var de av inlandsisen slumpmässigt dumpade flyttblocken och blockfälten fanns. Om farvatten i Kvarkens skärgård sägs det att det inte gäller att veta var stenarna finns, utan att veta var de INTE finns. Visserligen påstods det att

lokala smugglare kunde ta tjänst som tullare och vice versa, och då fanns lokalkunskapen i båda lägren. Men bara i undantagsfall hade myndigheterna råd med lika bra utrustning som skurkarna, eller bättre.

SKÄRGÅRDENS BESKAFFENHET erbjöd dessutom smugglarna en oändlig mängd tillfälliga gömställen för sitt kontraband. Det berättas att smugglarna i Korsnästrakten grävde ut riktiga små källare för smuggelgodset i stenrösen och klapperfält ut på anonyma grynnor och holmar. Eller snarare plockade, för stenarna i ett klapperfält kan man ju bygga med lite som med ett barns träklossar. Och har man någonsin sett Kvarkens skärgård, så baxnar man nog vid blotta tanken på att vara tvungen att leta efter något bland stenarna – för det finns ju såna obeskrivliga mängder sten! Och mycket av den stenen har vi ju inlandsisen under den senaste istiden att tacka för – fast jag tvivlar på att någon smugglare faktiskt insåg sambandet, trots att landhöjningsfenomenet blev allt mer känt under 1900-talets första årtionden. Bland annat kunde man läsa artiklar om det i lokaltidningarna eller lyssna på föreläsningar i ämnet från inhemska Rundradion under 1920-talet.

Utanför mitt köksfönster stämmer den namnlösa holmen fullkomligt in på beskrivningen av ett idealiskt spritgömställe. Om man räknar med landhöjningen på 9 millimeter per år i Kvarken och vet hur strandsuccessionen brukar förlöpa, så ser man att den här holmen troligen var ett trädöst litet skär med några klippor på under 1920- och 1930-talet. Kanske var det där som fyra Molpebor en månpljus natt blev överraskade av poliser? Männen hoppade snabbt i båten och tänkte ge sig iväg, men motorn startade inte och de fick snopet staka sig tillbaka till stranden. Fast de menade såklart att de absolut inte hade något att göra med de 40 spritkanistrar som hittades

*Uttrycket om Österbotten beskrivs bland annat i **Nils Erik Villstrands** bok ”Landet Annorlunda – Uppsatser om Österbottens historia”. Hauptmannen **Botwid Höök** beskrev år 1660 för sin chef, greve **Gabriel Oxenstierna**, befolkningen i grevskapet Korsholm som ”ett vrängt och svårt folk”. Österbottningarna var enligt honom skeptiska och kaxiga mot överheter och inget att leka med.

undagömda under mossa och ris i klippskrevorna i närheten. Kanske polisen alltså missade några kanistrar, som den törstige sommarstugeägaren sedan hittade?

Fördelen med den här holmen som smuggelgömmställe var att den var ett skär bland så väldigt många andra – som dessutom inte tillhörde någon enskild person. Den mesta mark som landhöjningen rest ur havet tillhör fortsättningsvis byarna. Tillandningarna är än idag till största delen samfällad mark som ägs och förvaltas av byns skifteslag, samfällighet eller fiskelag. Naturligtvis kunde smugglare gömma sprit varsomhelst, oavsett vem som ägde marken, men med markägoförhållanden av den här sorten blev det ofta hart när omöjligt för myndigheterna att binda en spritgömma till någon enskild person.

TILL OCH med i havet kunde man gömma spritkanistrar. Att lägga några kanistrar i tygsäckar och sänka dem till botten verkar ha varit det vanliga. Men även sprittorpeder, eller så kallade gäddor, ska ha förekommit här. Även när sjöbevakningen fick tillgång till flygplan var spritkanistrarna troligen inte lätta att urskilja bland de kantiga stenarna på havsbotten i Kvarken. Hann myndigheterna trots allt före, kunde man oftast kompensera förlusten med vinsten från nästa smuggelresa.

Det var faktiskt inte länge alls sedan som smugglare seglade förbi ute på fjärden utanför mitt köksfönster – mitt på ljusan dag! Där kom de på rad, en tio, elva allmogebåtar med oblekta segel, tredubbla par åror och besättning i tidsenlig klädsel. Det var naturligtvis deltagarna i Smuggelrodden. *Smugelrod-din*, som den kallas på dialekt, är ett relativt färskt publikevenemang, som vi hoppas ska bli en tradition i Molpe på samma sätt som Postrodden över Kvarken mellan Björköby och Holmön. Båtlagen i den här tävlingen får varsin säck med kaffe, startar från Molpe strömmen och seglar eller ror de ungefär 20 kilometrarna just runt Bredskäret. Den som kommer först i mål med sitt smuggelkaffe vinner. Smugglingen kan i sanning sägas vara en viktig del av kulturhistorien i Kvarkens skärgård, hur illa sedd den än varit i vissa kretsar. Men numera är ju allt preskriberat och förlåtet, och Smuggelrodden är ett fantastiskt sätt att ta vara på den här biten av vårt kulturarv.

Lyssna på audioguiden på audioguide.kvarken.fi

Läs mer på highcoastkvarken.org

LISELOTT NYSTRÖM FORSÉN

leder projektet Människan och landhöjningen, som pågår till sommaren 2022. Det finansieras av Undervisnings- och kulturministeriet, KulturÖsterbotten, Svenska Kulturfonden och Forststyrelsen, och projektägare är Världsarvet i Kvarken rf. Av materialet görs bland annat en omfattande audioguide och skraddarsydda guideprodukter för aktörer inom besöksnäringen.

liselott.nystrom.forsen@kvarken.fi

ARTIKELFÖRFATTAREN

"Den bästa tiden var spiritiden"

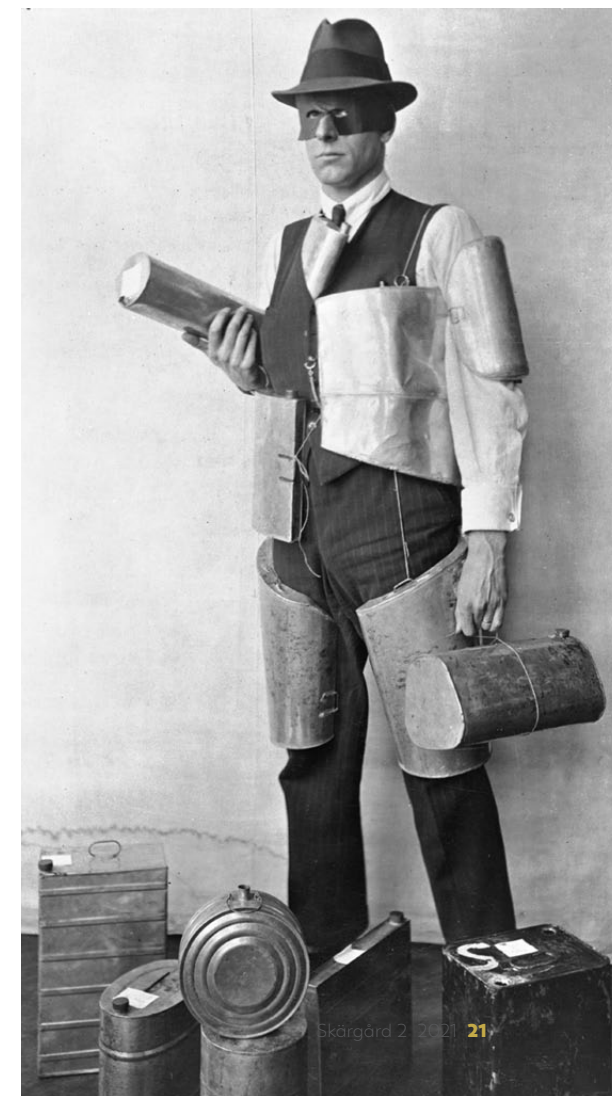
Text: Keth Strömdahl

Tidens tand tycks inte tära på historierna om spritsmuggling under förbudstiden. För tolv år sedan fick jag i uppdrag att intervjua personer, som hade minnen från spritsmuggling under förbudstiden. Tanken var att jag skulle samla in historier och eventuellt skriva en bok.

Det tog mig några år att bearbeta materialet och skriva ut de insamlade historierna, men fem år senare, år 2014, gav förlaget Schildts & Söderströms ut boken *Vilda Östern är ej som förut*. Boken innehåller berättelser om spritsmuggling under förbudstiden i östra Nyland och Kymmenedalen. Några geografiska avstickare gjorde jag längs kusten och in i landet dit distributionen av sprit förde den olagligt importerade spriten. Samma år, 2014, översatte jag boken till finska och det lilla förlaget Jasilti gav ut spritsmugglingshistorierna med den finskspråkiga titeln *Villiä itää enää ole ei*.

Då jag började arbeta med förbudstidens historier år 2009, hade spritsmugglarna alla gått i graven och kvar fanns bara de som varit barn och sett vad föräldrar och släktingar höll på med. Under de fem år som gick från intervju till utgivning, hade också många av dem jag fått kontakt med gått bort. Jag hade med andra ord råkat samla in berättelserna i grevens tid.

Det var ingen lätt uppgift att få tag på människor som ville berätta om händelser som gällde spritsmuggling, men efter att jag lyckats bygga upp ett förtroende brast isen

Torped lastad med spritkanistrar och andra attiljer under förbudstiden. Foto: Keth Strömdahl

Spritdunkar formade efter kroppen användes för att underlätta transport av smuggelsprit under förbudstiden. Foto: Keth Strömdahl

Keth Strömdahls bok *Vilda Östern är ej som förut* utkom 2014.

och jag fick ta del ta del av viktiga och värdefulla historier som pockade på att bli berättade. Då intervjuerna gjordes kom det tydligt fram, att de gamla människorna ville berätta om sådant de sett i sin barndom, som de aldrig talat om, som hade tigits ihjäl för att spritsmugglingen var illegal och något som barnen inte kunde rå på och ta ansvar för. Jag hade känslan av att det nästan var frågan om en bikt, att de gamla människorna ville föra vidare historierna som legat under ytan.

Mikrohistoria kallas det också, berättelser ur vardagen, ur barns, familjers och kvinnors synvinkel. Jag är tacksam för att jag fick en möjlighet att dokumentera ögonvittnesskildringar, som annars hade gått förlorade.

Och nu, sju år senare, då vi skriver år 2021, är den svenskspråkiga versionen av spritsmugglarboken slutsåld medan jag ännu

har några lådor av den finska versionen i mitt lager. I biblioteken runt om i Svenskfinland, går *Vilda Östern* fortfarande att hitta.

Sådan kan en boks livsbåge vara. Ändå tär inte tidens tand på historierna om spritsmuggling och allt vad det innebar, både ur ett samhälleligt perspektiv och för enskilda barn och deras familjer.

VAD VAR det då frågan om? Finland hade nyligen blivit självständigt och inbördeskriget var slut år 1919, då förbudslagen trädde i kraft den 1 juni. I Finland gällde förbudslagen ända till 5.4.1932, då riksdagen röstade ner förbudslagen och statliga Alko grundades och tog över försäljningen av alkohol. Under förbudstiden var det förbjudet att tillverka, importera, sälja, transportera och lagra alkohol med undantag för medicinska, tekniska och vetenskapliga ändamål.

Förbudslagen har antagligen varit Finlands mest misslyckade samhällspolitiska försök någonsin. Både spritkonsumtionen och korruptionen ökade. Staten gick miste om enorma summor som istället hamnade i spritsmugglarnas ficka. För skärgårdsbefolkningen blev spritsmugglingen ett inbringande men riskabelt näringsfång. Många stolta villor, bussbolag och andra affärsföretag skapades med inkomster från spritsmuggling. Spritpengarna användes innovativt och med tiden fungerade de även som startkapital för hederlig näringsverksamhet. Penningtvätt skulle vi kalla det idag. Till en del var det också organiserad brottslighet i form av karteller och ligor men för det mesta var det något som en stor del av befolkningen i skärgården och längs kusten var inblandade i.

När båtarna som förde med sig sprit stod ute på internationellt vatten, var frestelsen

stor för gemene man att ta sig ut på havet med varje slag av flytetyg för att hämta sprit, för eget bruk eller för att distribuera det inåt i landet där stora vinster stod att finna. Risker att åka fast och förlora både frihet och egendom fanns naturligtvis också, men den var man i många fall beredd att ta. När spriten flödade, var det många som spelade bort allt vad de ägde och följderna kunde vara att familjen hamnade på bar backe. I den unga republiken Finland fanns inga sociala skyddsnet. Man fick klara sig bäst man kunde och skaffa sitt levebröd med alla tillbudsstående medel.

Förbudstidens spritsmuggling innebar uppgifter för många. En del arbetade till havs och hämtade spriten i land. Då kunde man använda sig av snabba, enbart för spritsmuggling specialbyggda båtar som förseddes med flygplansmotor, eller torpeder, en

mekanism där spritkanistrarna låg i släp efter motorbåten och som kunde släppas om fara uppstod. Andra jobbade vid kusten och skötte distributionen in i landet, med bil eller till exempel till fots genom skogarna. Fortfarande finns det spår av upptrampade stigar i terrängen, längs vilka karavaner av människor burit spritdunkar i potatissäckar på magen och ryggen och dessutom i båda armarna. Per man kunde det innebära en börda på 40 kg, som bars genom skogarna från kusten hundra kilometer eller mer, in i landet. Säten var många och påhittigheten stor. Det har sagts att tillgången till sprit aldrig varit så välorganiserad som under förbudstiden. Logistiken och leveranserna fungerade.

Kända spritsmugglare var till exempel **Algoth Niska**, vars bedrifter många hört talas om. Allmänt kan sägas att de som höll tyst och lyckades bygga upp ett distributionsnät, där tala var silver och tiga var guld, hade bättre möjligheter att klara sig. Lokala ligor fanns på många håll, till exempel i Kabböle i Pernå, byn som också kallades Kanisterböle, eftersom det gick speciellt vilt till där.

Historierna om spritsmuggling under förbudstiden är många. För många var *spiritiden* den bästa tiden. Om man inte tullade på lasten och drack själv kunde det gå bra, men det kunde också sluta riktigt illa.

Snabba båtar, innovativa lösningar och möjligheten till att göra stora pengar var det som lockade. Spritsmugglarna stod alltid ett steg före tullare och poliser, både vad gällde medel och utrustning. Snabbare båtar och bättre bilar följde på de ekonomiska vinsterna.

Det är svårt att föreställa sig hur korrumperat samhället var på 1920-talet. Det var frågan om en vilda västern-mentalitet med våld och stora mängder vapen i omlopp. Varken spritsmugglare eller poliser tvekade heller att använda vapen. Alla ville ha sprit och alla hade inte laglig tillgång till alkohol. Herrskapet kunde använda sig av läkarordination och apotekarna gjorde sina egna blandningar. Poliser och tullare såg åt ett annat håll då de stora spritleveranserna kom i land. Alla var inblandade på ett eller annat sätt – en katt och rätta-lek utan like!

Men fortfarande lever historierna kvar om att spiritiden var den bästa tiden. Vem vet, kanske det var så?

KETH STRÖMDAHL, FM,

är författare och bibliotekschef i Askola.
keth.stromdaht@gmail.com

040 1375500

Foto: Aura Colliander

ARTIKELFÖRFATTAREN

SAARISTOMUSEO • SKÄRGÅRDSMUSEET

PIRTUA
SPRIT

Näyttely pirtun salakuljetuksesta
kieltoain aikana
Utställning om spritsmuggling
under förbudslagstiden

Smugglingen blir permanent i Rönnäs

Text: Thure Malmberg

I sommar blir den populära utställningen om smuggling i skärgården permanent på Skärgårdsmuseet i Rönnäs, Lovisa. Det beskedet ger Henry Forssell, ansvarig för Skärgårdsmuseets samlingar och styrelsemedlem i museets garantiförening.

Henry Forssell har lång erfarenhet av att dokumentera skärgården ur ett historiskt perspektiv.

– Senaste års populära smugglingsutställning blir nu bestående, berättar Forssell. Intresset

bland besökarna var så stort, att vi i år avdelat en del av utställningshallen i huvudbyggnaden – en gammal ladugård – till en permanent presentation av smugglingen ur ett östnyländskt perspektiv.

Närheten till billiga spritländer som Tyskland, Polen och Estland gjorde att man

Det gällde att vara uppfinningsrik för att transportera smuggelsprit. En typisk sprittorped, som möjliggjorde införsel av stora mängder illegal dryck. © Skärgårdsmuseet i Rönnsås

vid Finlands sydkust kunde finna gott om smugglare. Smugglarna tog sig ut till de stora spritskutorna som höll sig utanför Finlands tremilsgräns till sjöss. Efter avslutat köp startade smugglarna sina vanligen snabbgående motorbåtar och tog kurs på någon undan-gömd vik i skärgården eller vid kusten. På utställningen kan man bland annat se en kopia av en stadig fiskarmotorbåt från Sibbo av en typ som smugglarna använde. En klassisk "sprittorped" finns också med, en sänkbar flotte för spritdunkar.

Till en början var Finlands myndigheter en lätt match för smugglarna. Tullen som av tradition jagat smugglare hade inga lämpliga båtar utan fick hålla sig till idylliska små och hopplöst långsamma seglande tullslupar och någon enstaka större ångare.

NÄR SJÖBEVAKNINGEN sedan grundades 1930 blev det andra bullar. På Finlands sjöhistoriska museum i Kotka kan man se en av de berömda snabbgående och bestyckade VMV-båtarna som byggdes för jakten på smugglare. VMV står för Vartio Moottori Vene, "vaktmotorbåt" i ordagrann översättning. Om man så vill kan man också läsa VMV som "Valtion moottorivene", statens motorbåt, en rätt heltäckande benämning. Det var snabba båtar, ofta bemannade av folk hemmastadda i skärgården. Allt fler smugglare insåg att de inte längre kunde lura myndigheterna lika lätt som tidigare.

Under fortsättningskriget deltog några VMV-båtar också aktivt i strider. VMV 1 räddade 57 man från pansarskeppet Ilmarinen och deltog tillsammans med andra VMV-båtar i striden om Bengtskärr. I Kotka

Sjöbevakningen tog upp kampen mot smugglandet med hjälp av de nya och snabba vaktmotorbåtarna som gick under benämningen VMV.

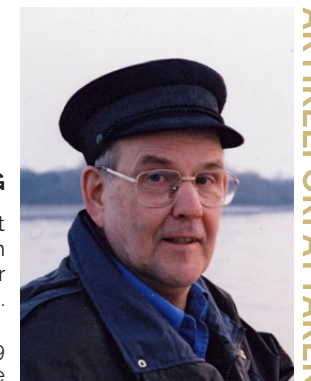
kan man dessutom se ett flygplan som tullen använde för flygspaning i jakten på smugglare.

Skärgårdsmuseet i Rönnsås är nu troligen det enda lokala museet vid kusten med smuggling som permanent tema. Rönnsås ligger i Lovisa kommun del Pernå, tidigare en självständig kommun, och kan nås även sjövägen med Kabböle som närmaste brygga.

THURE MALMBERG

är långvarig medarbetare till tidskriften Skärgård. Han har skrivit om skärgård, sjöfart och havets folk ända sedan studentuppsatsen 1957 om Arvid Mörnes "Morgonseglets". Hans hemnavatten är Borgå skärgård.

040 5936269
thuremalMBERG@yahoo.se

ARTIKELFÖRFATTAREN

ETT SKEPP KOMMER LASTAT

Gustav Wickström

Litorale

Berättelser från förbudstiden blev en smuggelbok

Text: Cecilia Lundberg

Gustav Wickström i Åbo har länge samlat på berättelser från skärgården. Hösten 2020 utkom han med boken "Ett skepp kommer lastat" som levandegör händelser från förbudstiden och spritsmugglingen i Åbolands skärgård.

Gustav Wickström är pensionerad professor i företagshälsovård vid Åbo Universitet med ett stort intresse för Åbolands skärgård och berättelser från gångna tider.

Gustavs intresse väcktes via hans far som i egenskap av läkare rörde sig med Folkhälsans båt i utskären under somrarna på 1940- och 50-talen. Fadern var av social natur och blev snabbt populär bland öborna. Att en läkare,

dessutom specialiserad barnläkare, rörde sig bland holmarna var man inte bortskämd med.

Sedan början av 50-talet har familjen Wickström också varit sommarkorpobor. Gustav följde gärna med sin far på hans färder och blev bekant med ortsborna. Under vardagliga samtal kunde händelser från inbördeskriget och förbudstiden glimta fram i berättelserna. Med tiden väcktes idén att

Våren 2021 belönades Gustav Wickström med Svenska Folkskolans Vänner Folkbildningsmedalj för sin spritsmugglar- och annan lokalhistorisk berättarkonst. Foto: Cecilia Lundberg

samla in alla dessa historier om "hur det var förr", medan det ännu fanns personer som kunde berätta i första eller andra hand.

Gustav är glad att han investerade i en bra magnetofon och började göra ljudupptagningar. Även om han ibland blev uppmanad att i efterhand radera en del av berättelserna.

– I skärgården, liksom på andra mindre orter, är man mån om den egna familjen. Det kunde vara en släkting som fått höra om en inspelning och inte ville att någon tråkig händelse skulle spridas ut, berättar Gustav. En del ämnen upplevdes som obehagliga och dem ville man inte tala öppet om. Det kunde handla om vem som var

vit och vem som var röd 1918. Om vem som deltog i spritsmugglandet och om det var rätt eller fel. Det är egentligen först nu, under de senaste åren som tiden blivit mogen att börja prata mer öppet, när hundra år förflutit.

Gustav har ändå inte upplevt det svårt att föra de här tabulagda samtalsämnena på tal. Han har själv funderat om det varit en fördel eller nackdel att vara sommargäst och därför lite utomstående. Vissa orter har haft större social kontroll än andra, på exempelvis Kimitoön upplever Gustav att det varit svårare att föra spritsmugglingen på tal. I socknar där så gott som alla gårdar och familjer varit inblandade har han upplevt överläggningar av typen ”han har ingen släkt kvar, så då sårar jag ingen om jag berättar det här”.

GUNNAR ANDERSSON, ursprungligen från Alskär i Nagu, hör till Gustavs favoritberättare. Gunnar är i dag över 90 år och har med humor och detaljrikedom redogjort för sin fars och farbrors historier från förbudstiden. Ett värdefullt tidsdokument som i annat fall löpt risk att försvinna i historiens skrymslen.

Gustav är också tacksam för alla upplysningar och berättelser han fick av dottern till storsmugglaren, kapten **Karl Johan Mattsson** från Iniö. **Hans Langh** tog själv kontakt med Gustav och berättade om morfaderns bravader. De ger en bild av hur smuggelverksamheten bedrevs i en större skala.

Förutom insamlade berättelser har Gustav satt ner mycket tid på att djupdyka i olika landskapsarkiv och gammalt tidningsmaterial.

SPRITSMUGGLANDET VAR i stor utsträckning en manlig värld. En del lockades av äventyret, andra av de ekonomiska möjlighe-

terna. Oberoende vilket, gav spritkanistrarna större klirr i kassan än strömmingsfångsterna. Livet som fiskare och småbrukare var knäpert, därför kunde annars hederliga familjefäder lätt lockas över till den breda vägen.

Egentligen handlade det inte om att lockas. Gustav berättar att det var högst frivilligt som de flesta skärgårdsborna drogs med i ruljangsen.

– Förbudslagen var orimligt sträng. Den förbjöd alla drycker med starkare alkoholhalt än två procent. Till en början var dessutom straffen för smugglare som åkte fast lindriga och tullarna lätta att undkomma, så inte var det konstigt att spritsmugglandet blev så allmänt som det blev. Var du van att leva från hand till mun, hur kunde du då motstå chansen att skaffa dig en modern båt med motor?

– Överlag var det en märklig tid i vår historia, fortsätter Gustav. Förbudslagen följde tätt efter inbördeskriget och mycket vapen fanns i omlopp. Trots att det finns incidenter med skottlossning från Åboland och Åland, var det vanligare i Nyland och Österbotten att vapen kom till användning. Det förekom att folk försvann till sjöss, men det talades inte öppet om det. Det kunde gälla rent handgripliga uppgörelser ute till havs.

Båtmotorer var nyaste nytt vid den här tiden. De skärgårdsbor som bara medverkade i smugglingen i liten skala – ställde upp som lotsar – drack vanligen upp sin förtjänst direkt. Men den som hade en egen motorbåt kunde vara oberoende av andra och själva ta sig ut till depåfartygen och förhandla om varor och priser.

De flesta som Gustav talat med, antingen de som varit med själv eller de som återgett sina fäders eller andra släktingars historia,

Hjalmar Mäkelä. © Skärimuseet i Korpo

skäms inte för verksamheten. Även om de flesta inte yvas över den heller. Till en början handlade man utan moraliska skrupler, följderna – konsekvenserna av den otroliga tillgången på starkaste starksprit – började framkomma först efter att verksamheten varit igång ett tag.

Det ena gav det andra. Större motorer och båtar möjliggjorde större laster. Spritberoende och -missbruk skördade många sociala offer i familjetragedier. Allt flera kvinnor och unga pojkar vande sig också med att dricka sprit.

SPRIT SMUGGLADES i hela skärgården och längs hela den finska kusten. Ju längre in i landet spriten fördes, desto högre pris. Den rena tyska spriten konkurrerade snabbt ut den estniska och all smuggelsprit i sin tur de hembrända varianterna.

På Österskär i södra Korpo skärgård fanns det under 1920-talet tre familjer. Att bara två av dem deltog i smuglandet hade, enligt Gustav, mest att göra med att det inte fanns män i ”smuggelålder” i den tredje familjen. Men det fanns också familjer som höll sig utanför av principiella orsaker.

Skärgårdssmugglarna saknade spritkungarnas nätverk, men kunde ändå göra rejäla förtjänster för familjens ekonomi, speciellt de som kunde förvalta sina inkomster väl. En ny stuga, eller bara ett nytt tak, gjorde mycket. De stora spritkungarna rörde sig i betydligt högre sfärer, med utbredda nätverk av såväl underhuggare som kunder. För dem var det heller ingen konst att muta poliser och tulltjänstemän.

Trots varierande skala på verksamhet, njöt många av att skylta med sina rikedomar. Historierna om uppkomlingen **Hjalmar Mäkelä** som slog sig ner i Korpo är många. De handlar om allt från att bygga störst, bjuda

finast eller annars bara prata vitt och brett om byrålådorna fulla med sedlar. Men också andra ville visa upp sitt välstånd.

– En Nagubo tyckte om att plocka fram sin sprängfyllda plånbok och Österskärsborna väckte uppmärksamhet då de dök upp på kyrkbacken i splittrerna läderrockar, säger Gustav.

Att lura och dupera länsmän och poliser var vanligen ingen konst. Antagligen för att inte heller de personligen understödde förbudslagen. Flera av länsmännen i skärgården var så pass alkoholiserade att det inte var någon konst att börja danskvällen med att suppa dem redlösa. Det berättas om länsmannen som alltid placerades i vedlären innan festen kunde ta fart på allvar.

Mer intressant, och inte så väldokumenterat, är de frivilliga övervakarna med uppgift att se till att förbudslagen följdes. Med tiden fick de allt större fullmakter.

– Det handlade om närmast fanatiska spritmotståndare, berättar Gustav. Till en början kunde det förekomma angivare som anmälde langare och drickare utan egen vinning. Senare organiserades verksamheten med myndigheternas hjälp och de kunde få en betydande ekonomisk förtjänst för sina självpåtagna kontrollräder.

Gemene man drog sig för att berätta till utomstående vad de visste. De större langarna kunde också köpa sig vittnen, om så krävdes. Ett dilemma i sammanhanget var polisväsendets svaga ställning i det unga Finland. Vem var det lönt att lita på: smugglarna eller lagens långa arm?

ATT FÖRBUDSLAGEN vann laga kraft bestod i en räckta händelser under en lång tid med början under slutet av 1800-talet. Arbetslösheten gick i bräschen för att genomdriva

förbudet och därmed få slut på det allmänna superiet. Många andra länder reglerande också alkoholförtäring och -försäljning under samma tid.

Lagen hävdades som en följd av resultatet i en folkomröstning år 1931 och smuglandet minskade därefter i snabb takt. En ny alkohollag stiftades, liksom rätten till amnesti för alla brott som rörde förbudslagen. Att häva förbudslagen hade mer att göra med landets svaga ekonomi än oro för de sociala följderna. Genom att monopolisera alkoholförsäljningen kunde finska staten med hjälp av beskattning få samhällets budget i balans.

När förbudslagen försvann, försvann förstås också de stora depåfartygen med sprit ute på Östersjön. Smugglingsverksamheten fortsatte i mycket mindre skala och mera för husbehov. Kanistrarna blev flaskor och skärgårdsborna kunde nattetid möta förbi-passande fraktfartyg intill farlederna. Leve-ranserna lämpades över bord på avtalat ställe. Och smuggling förekommer ju fortfarande, men i andra former och med andra varor.

”Ett skepp kommer lastat” är Gustav Wickströms tredje bok om händelser i den åboländska skärgården. Han började med en historia om en kofferdiskeppare på 1880-ta-

let och följde upp med en bok om inbördeskriget 1918. Frågan är vad som blir nästa projekt.

– Jag leker lite med tanken på att skriva ner historien om en bondson från Galtby i Korpo. Han åkte till Amerika och vann huvudvinsten i ett stort lotteri i New York på 1890-talet. Historierna om honom går lite isär, den ena är bättre än den andra, men han återvände till Korpo och gick under namnet ”Guldherren”. Det skulle vara roligt att få fram litet mer om hans liv. Just nu är det besvärligt att få tillträde till olika arkiv, men kanske när samhället öppnar upp igen. Vi får se.

Wickström, G. 2020.
Ett skepp kommer lastat.
Litorale. ISBN 978-952-7224-24-3

CECILIA LUNDBERG

är chefredaktör för Skärgård. När hennes mormor i början av 30-talet hemma i Houtskär berättade om sin blivande man och att han jobbade vid tullen, var det få som imponerades. ”Ja, nån ska väl göra det också”, var kommentaren hon fick.

cecilia.lundberg@abo.fi

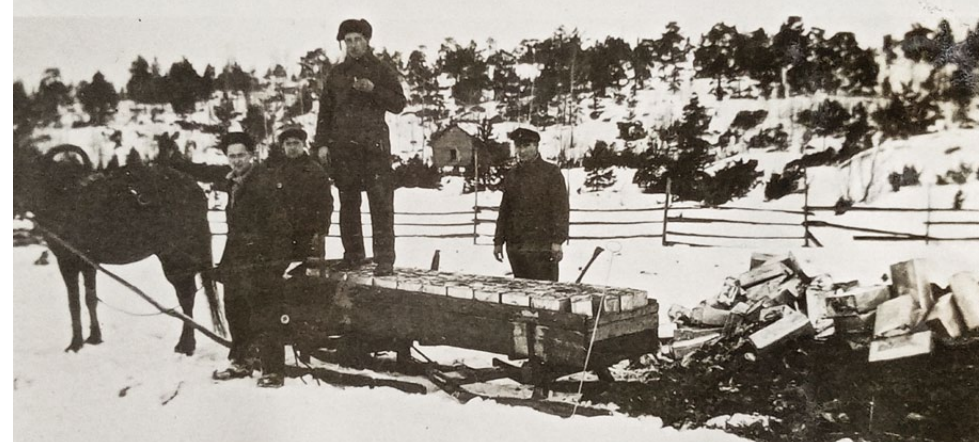
På Auras fördäck år 1925. Den femte mannen från höger är Auras befälhavare Karl Ström, den längre kvinnan hans fru Evi Ström. Denna bild är från när Aura var tullens fartyg.

Fotoalbum berättar

Marianne Ström har skickat in fotografier från förbudstiden och strax efteråt. Bilderna finns i hennes farfar **Karl Ströms** fotoalbum. Han flyttade från tullen till sjöbevakningen när den inrättades, först som stationschef hemma på Ernholm och sedan på Fagerholms sjöbevakningsstation fram till pensioneringen år 1950.

Bilderna berättar sina egna historier. "Ni frågade efter berättelser om spritsmugglare,

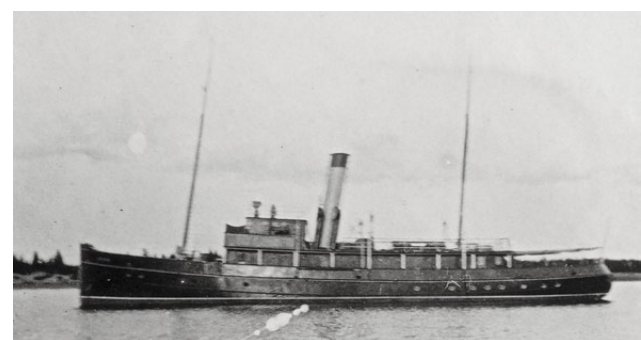
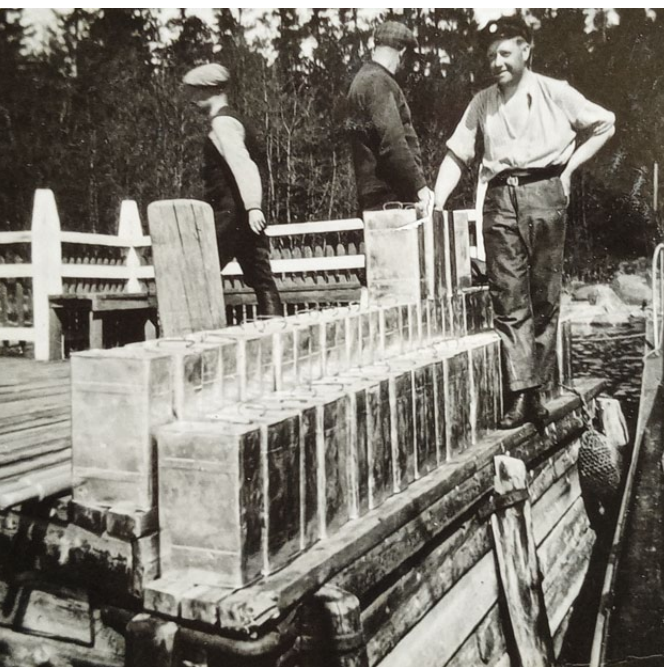
men det har jag tyvärr inte. Däremot har jag fotografier från sjöbevakningens tidiga dagar. Bilderna visar spritkanistrar och de som hittat dem – man kan lätt se att sjöbevakarnas jobb inte var något kliniskt kontorsarbete. Tyvärr vet jag inte vem som fotograferat och människorna på bilderna är borta sedan länge. Min farfar dog 1965. Min far **Per**, även han sjöbevakare, har berättat vad han visste om bilderna."

Bilder tagna i Rimito julen 1931

Vid kustbevakningsstationen vid Fagerholm 1934

Lossning av smuggelsprit vid Stenskär 1934

Bärgning av en sprittorped vid Stenskär 1934

Tullångaren Aura.

Tove Hagström har sedan hösten 2020 arbetat med ett projekt inom Åbolands litteraturförening. Projektet ska lyfta fram skönlitterära texter som handlar om och utspelar sig i Åboland. Detta projekt kommer vi att återkomma till i nummer 4/2021, som ska handla om just skärgårdslitteratur. Tove bidrar med följande text från boken *Min älskade skärgård*, skriven av **Henrik Tikkanen** (1968, s. 26-27):

David var på väldigt gott humör. Han hade varit på begravning föregående dag och det var en riktigt god gammal vän som han följt till gravens ro och himlens fröjd. Det var Källas Martin som hade dött, eller gått bort, som prästen sa.

Det hade inte alls supits på Martins begravning och inga slagsmål hade det heller varit. Men det fanns heller inte många av Martins gamla vänner vid liv som kunde anses ha rätt att slåss på hans begravning och de som fanns var alldeles för skröpliga och hade för länge sen glömt allt som de möjligen kunde ha otalt med varandra.

Att det inte bjöds på sup var inte Martins fel, för snål hade han aldrig varit. Men de allra sista åren när han mest låg i säng och hade blivit lite svag till sinnet hade han låtit sig omvändas och då passade det ju sig inte att man drack på hans begravning. Dendär omvändelsen var nog liksom i senaste laget, sa David men han hoppades i alla fall att den hade skett i god tro.

– Nej, si, nu när jag inte längre kan se den giktbrutna gamla stackarn har han fötts på nytt och jag kommer ihåg honom sådan han var. Och det var en jäkel till karl, han Martin. Det skulle ha behövts minst sex predikanter för att hålla i honom och lika många för att prata om det skulle bli någon omvändning av på den tiden.

David log ett brett leende och den sista tanden blänkte i det mörka gapet.

– Det var eld och krut i honom mer än det är i mängen i dag. Han hämtade femtio kanistrar sprit över isen på fjärden när den var så tunn att den knappast bar en katt. På det svagaste stället bar han en kanister åt gången, men när

han kom med den sista kanistern hade isen blivit så svag att om han inte hade lättat på kanistern genom att dricka ett par liter på stående fot hade han aldrig kommit levande över.

Och stark var han, gunåde. Han kunde rätta ut hästskor med bara händerna. Men har var rättvis fast han var stark. Han slogs aldrig mot en utan mot alla, för han ville inte favorisera någon. En gång tog han långbänken i ena ändan och tömde danssalen genom att vifta med den som med en kvast. Han råkade slå Kustorps Pär i skallen så att han var ovetande en vecka. Då var Martin ledsen för Pär var hans bästa vän. Men han var glad att han inte hade råkat träffa Ytterö Karl, för då skulle alla ha trott att han gjorde det med flit.

Visste du att...

...smugglarkungen **Algoth Niska** (1888-1954) före sin smugglarkarriär spelade i det finländska fotbollslandslaget? Han var målgörare i matchen Finland-Italien i OS i Stockholm 1912 som Finland vann 3-2. Under slutet av 1930-talet var han verksam på olika håll i Europa och hjälpte långt över hundra judar att ta sig ut ur Tyskland med falska, främst finländska, pass. På kuppen blev han efterlyst i flera länder och levde under olika falska identiteter. Han berättar själv om händelserna i boken "Över gröna gränser" från 1953.

Mona Morales-Schildt, Göran Schildt och sprit-smugglaren Algoth Niska ombord på Daphne, juni 1948. Svenska Litteratursällskapet i Finland, Göran Schildts arkiv 1150.

Då människor och tidningar smugglades genom Åbolands skärgård

Text: Pia Heikkilä

Under förryskningsåren var Åbo en knutpunkt för smugglingen av ocensurerade tidningar och nyhetsblad – och av ryska revolutionärer som flydde undan tsaren.

Maj månad år 1905. I Åbo grönskar det längs Aura ås stränder, skärgårdsångare lägger till vid Övre Ångbåtshamnen vid Aurabron, det säljs fisk och potatis, passagerare kliver på och av. Restaurangen i Samppalinnas slutning har redan öppnat för säsongen.

Men i staden och i storfurstendömet råder politiskt oroliga tider. Förryskningsåtgärderna utfärdade av tsar **Nikolaj II** i Februarimånifestet år 1899 har hållit landet i ett järngrepp och det jäser bland finländarna. De otåligaste har samlats i den nya grupperingen Finska aktiva motståndspartiet och reaktionerna mot myndigheterna blir allt våldsammare. I juni år 1904 sköt **Eugen Schauman** generalguvernör **Nikolai Bobrikoff**, ett drygt halvår senare tog **Lennart Hohenthal** till vapen mot prokuratorn **Eliel Soisalon-Soininen**, som ansågs för ryssvänlig.

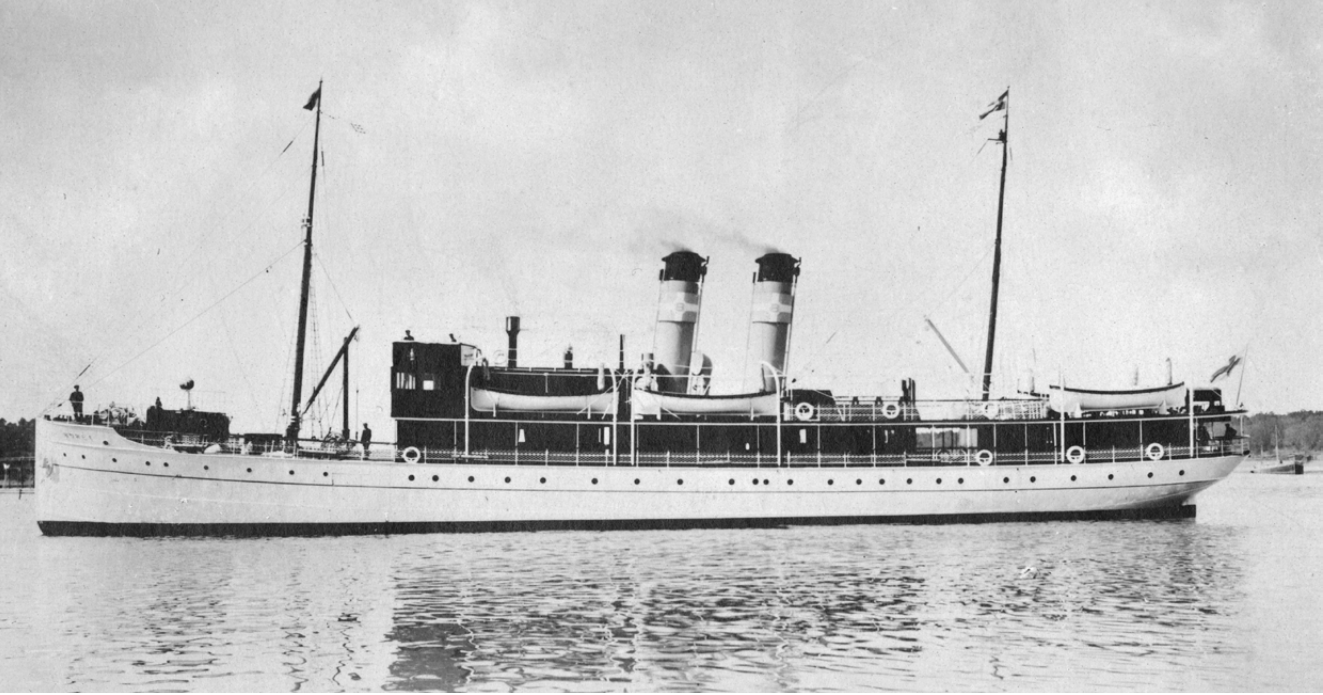
Mordet på Bobrikoff väckte folkets jubel, medan Hohenthals dåd fördömdes: att skjuta

ihjäl en landsman ansågs inte godtagbart, hur opatriotisk han än var. Bland de mest passionerade anti-ryska aktivisterna lyfts dock också Hohenthal fram som en hjälte. Till dem hör **Anna Bäckström**, 30-årig kontorist i Åbo och medlem i motståndspartiet. Den 28 maj 1905, några dagar innan rättegången mot Hohenthal, skriver hon brev till sin faster **Maria** i Sverige. Hård censur råder och det gäller att vakta sina ord:

”Den 18 juni börjar min semester. Jag har en riktigt vild längtan till Sverige men i år är det bäst att hålla sig här. Jag har tänkt inackordera mig i Korpo skärgård för att få bada och segla, där är så vackert. (...) Ifall det reser någon öfver till Sverige nu, hafva vi tänkt sända ett konvolut med privata bref öfver – skulle Faster vilja taga dem i sitt förvar tills det randas bättre tider. De tillhör inte mig, men då de kunna bli af historiskt intresse i framtiden vill ägarinnan ej förstöra dem och här äro de ej fullt säkra hos någon.

Imorgon kommer Hohenthals mål åter för, då skall han afge svaromål. Det blir väl man-

Den sydvästra skärgården var en utmärkt arena för kurragömmalek med de ryska myndigheterna och den hemliga polisen under 1900-talets första decennier. Åbo Akademis bildsamlingar, fotograf: August Juselius.

Ombord på passagerarfartygen, som till exempel s/s Bore I, smugglades både människor och förbjudna tidningar från Åbo till Stockholm – och vice versa. © Museiverket

liga ord han då kommer att säga. En person härifrån Åbo öfvervar förhöret förra gången och han sade att H var imponerande när han trädde in, ståtlig och vacker.”

AKTIVISTERNA I Åbo är en viktig länk i kedjan som arbetar emot tsaren envälde. Anförda av motståndspartiets grundare, radikalen **Konni Zilliacus**, har samarbete inletts med revolutionärer i Ryssland med samma mål: att störta tsaren. I Åbo, Finlands port västerut, hjälper de lokala aktivisterna till med att smuggla ut ryska anti-tsarister som tvingas fly eller av andra orsaker är på väg ut i Europa. Anna Bäckström är en av spindlarna i smuggelnätet. Man använder sig av spiongenrens klassiska metoder för sin verksamhet: förklädnader, kodord, underjordiska kontaktnät - och ordlöst samarbete med dubbel-spelande tjänstemän på ångbåtskontor eller i passagerargranskningen. De ryska fränderna ledsagas ombord på fartyg som s/s Bore I, s/s Ebba Munck och s/s Oihonna.

Hela sydvästra Finland är med sina tusentals kobbar och skär en utmärkt arena för kurragömma-leken med de ryska myndigheterna. Konni Zilliacus inledde redan år 1902 insmugglingen av förbjudna tidningar

från Stockholm ombord på sin egen segeljakt Marsza (specialbeställd, skonertiggad och ritad av **Gustaf Estlander**). Tidningar, artiklar och böcker trycktes i Stockholm för att distribueras till finländarna, kuvade under censuren. Till kedjan av distributörer i Finland hörde Anna Bäckström, som efter en insmugglad leverans av till exempel ”Fria ord” eller ”Frihet” diskret delade ut dem bland intresserade Åbobor. Tidningarna, tryckta på tunnaste papper, smugglades in inte bara med Zilliacus lustjakt utan också på Stockholmsfartygen, i dubbelbottnade koffertar, under lager av kläder eller instuckna i hopfällda paraplyer.

ANNA BÄCKSTRÖMS sommarsemester i skärgården – både i Korpo och på Åland – blev skön. Den 18 augusti 1905 skriver hon till faster Maria: *”Det var härligt därute till hafs. Men hvad man blef lat, gjorde ej annat än åt, sof och seglade. Jag var så duktig när jag kom hem men nu är jag nog lika mager igen. Inez Cederqvist och jag reste tillsammans till Åland och hälsade på Holmbergs.”*

Att ta igen sig mellan varven var välbehövligt. Den nervpåfrestande smuggelverksamheten av både människor och tidningar tog

på krafterna - för att inte tala om den sinnensrörelse som följde av att följa med det politiska läget: året 1905 var politiskt stormigt. Finländarna demonstrerade för demokrati och allmän rösträtt, uppviglade av revolutionsförsöken och stämningarna i S:t Petersburg. Protesterna kulminerar i storstrejk under hösten.

Den 18 juli 1905 döms prokurator Soisalon-Soininens mördare Lennart Hohenthal till livstids fängelse. Men där blir han inte sittande länge: med hjälp av ett nätverk av vänner och hantlangare lyckas Hohenthal natten till den 10 oktober fira sig ner från sin cell med ett rep och fly fängelset på Skatudden. Han transporteras med både roddbåt och droska vidare längs kusten och håller sig gömd i några veckor inför en slutlig flykt västerut.

I Åbo har Anna Bäckström och väninnan **Sally Reims** fått i uppdrag att på Ålandsbåtarna fråga efter om det brukade vara ryska gendarmer (militärer) ombord. Lennart Hohenthal skulle nämligen enligt planen stiga ombord ”på en brygga i skärgården”. Planen lyckades, men då Anna Bäckström flera år efteråt reste med en av båtarna berättade en av styrmännen för henne att han genast förstått att det var Hohenthal, då denne förklädd steg ombord.

Betydligt våghalsigare var damernas uppdrag då ryske revolutionären **Georgiji Gapon** (en av ledarna vid den så kallade blodiga söndagen i S:t Petersburg i januari 1905) skulle ledsagas tillbaka från Stockholm till Ryssland. I en minneskrift beskriver Anna Bäckström aktionen: *”Fru Sally Reims fick en vårsommar i uppdrag att skaffa en liten ångbåt för att ute på ett skär möta en båt som skulle komma från Sverige och ha den återvändande Gapon ombord. Vi fingo hyra en bogserångare av byggmästar **Hindström** för 400 mark. Den hade ett par tre mans besättning och med den*

Visste du att...

...i Stockholm såldes smuggelspriten utspädd till ungefär 40 % i en punds pilsnerflaskor (ca 425 gram). Langarna för dessa flaskor kallades pundare, ett ord som används för narkotikamissbrukare i våra dagar.

Sjöhistoriska museet i Stockholm

En ung smugglare från Karleby skulle stoppas av polisen vid en vägspärr i Kronoby. Då han körde vidare sköt polisen efter honom och smugglaren dog. Senare visade det sig att poliserna som skjutit inte var nyktra då det utförde dådet.

Ur K-G Olins bok Brännvinskriget

Min farfar med bröder var ute med sin far på Gloholmen för att planera en avverkning när de fick syn på en spritgömma i skogen. Fadern, som inte tillät sprit i sitt hus, märkte inte gömman, och sönerna, som inte hade något emot en sup, hade fullt sjå med att se till att han fortsättningsvis inte skulle göra det. Spritgömmans ägare hade reda på vem som varit på holmen, och belönade sönerna med att en tidig morgon lämna sprit åt dem i stallsfarstun.

Lennart Biström, Skåldö

Anna Bäckström, kontorist i Åbo, hörde till den underjordiska kedjan av lokala aktivister som hjälpte ryska tsarmotståndare att fly västerut. Hon deltog också aktivt i både smugglingen och distributionen av hemliga tidningar under förryskningen. Åbo Akademis bildsamlingar, fotograf: Wendla Augusta Lojander.

for fru Reims ensam ut till den på sjökortet utsatta klippan för att invänta båten från Sverige. Det blev en lång väntan, ty det hade varit dimma. Det var svårt att hålla den otåliga besättningen kvar på den utsatta platsen. Äntligen kom båten och Gapon fördes till Kustölandet, därifrån han med kärra fördes till Pemas station och med tåg vidare till Helsingfors. Han kläddes i finsk studentmössa."

ANNA BÄCKSTRÖM var involverad i smugglingen av ryska tsarmotståndare fram till ungefär åren 1910-11. Sommaren 1906, då en så kallad maximalistkongress anordnades på Kapellstrand i Pargas, hörde hon till

Lennart Hohenthal rymde hösten 1905 från fängelset på Skatudden i Helsingfors, där han låsts in efter mordet på en ryskvänlig finländsk hög tjänsteman. Han flydde västerut via den åboländska skärgården, med benäget bistånd av lokala aktivister. © Museiverket

de lokala krafter som bistod de ryska radikalerna. År 1907 anlades en "bombskola" på Önsholmen i Pargas, där de ryska revolutionärerna övade sig på bombtillverkning. Anna skriver: "Arbetet leddes av en rysk kemist "Dingo" enligt hans pass. Vi voro tre personer i Åbo som togo emot lärjungar till denna skola och förde ut dem till Pargas, nämligen provisor **Edvin Schauman** och fröken **Bertha Peltonen**, som var min kamrat på Segerstråles juridiska byrå. Polisen hade fått nys om denna ryska koloni i Pargas och anmodade länsmannen att taga reda på vad för folk det var. Länsman **Holmberg**, som var mycket hygglig, varskodde oss i tid, provisor Schauman reste ut

Konni Zilliacus (i mitten på bilden, skäggprydd och med glasögon) var primus motor i det aktiva motståndet under förryskningen i början av 1900-talet. Ombord på bland annat sin egen segelbåt smugglade han in tidningar till Finland, hårt kuvat av den ryska censuren. © Museiverket

till Önsholmen och hela laboratoriet fördes upp på ett berg och doldes under granris, så att när länsmannen kom dit fanns det ingenting att se och kolonimedlemmarnas falska pass voro i god ordning."

För vidare läsning om de politiska konstellationer som ledde fram till att finländska nationalister, liberaler, finlandssvenska akademiker och unga kontorister som Anna Bäckström samarbetade med ryska revolutionärer under det tidiga 1900-talet rekommenderas forskaren **Erkki Vettenniemi**s färsk populärvetenskapliga bok "Suomi terrorin tukikohtana. Kuinka Lenin tovereineen tuhosi Venäjän suomalaisten suosiollisella avustuksella." I den finns också en detaljerad beskrivning av den välkända och ofta berättade historien om **Lenins** flykt genom bland annat Pargas och Nagu senhösten 1907.

Källor:

Åbo Akademis bibliotek/ handskriftsamlingarna/ Anna Bäckströms arkiv
Fogelholm, Carl-Magnus: Konni Zilliacus. Patriot i ofärdstider. Litorale, 2019
Östenson, Ebba: Kvinnor under ofärdsår. I Historiska och litteraturhistoriska studier 51, SLS 1976.

PIA HEIKKILÄ

är tjänstledig nyhetschef på Åbo Underrättelser. Hon skriver som bäst en bok om Anna Bäckström (sedermera mångårig kamrer vid Åbo Akademi) och får gärna kontaktas av den som har eventuella uppgifter om Bäckström.

heikkila.pia@gmail.com

ARTIKELFÖRFATTAREN

En bild ur Hanna Dahlboms släkts fotosamlingar. Bilden, som är tagen på Kökar någon gång på 1920-talet, visar ett kafferep med spritflaskor på bordet. Foto: Privat

Öppen kritik i dagspressen – ålänningarnas syn på förbudstiden

Text: Hanna Dahlbom

”Det var naturligt att greja lite med smuggling”, sade min morfars far Oskar Holmström i en intervju på 1970-talet. Berättelserna som lever kvar i dag ger spritsmugglingen ett romantiskt och äventyrligt skimmer, men jag ville veta hur det var ”på riktigt”. Genom att studera såväl samtida tidningar som sentida intervjuer har jag forskat om hur förbudstiden (1919–1932) påverkade det åländska samhället. Vad skrev den lokala tidningen om spritsmugglingen? Vilka åsikter var gällande då?

Å

land blev en naturlig mittpunkt för spritsmugglingen, beläget mitt i Östersjön och omringat av hav. Den åländska skärgården består av 6500 öar och skär, vilket innebar mer än 6500 gömställen för smugglare och smuggelsprit. Ålänningarna gick från sträng laglydighet och nykterhet till den raka motsatsen. Nykterhet förespråkades både i föredrag och fullmäktigen i försök att råda bot på det ökade samhällsförfallat.

Den åländska befolkningen, särskilt fiskare och bönder i skärgården, kände sig ofta tvungna att smuggla av rena överlevnadsskäl, eftersom fisket blev allt mindre lönsamt. Att dryga ut fisket med extra inkomster var relativt lätt. De stora spritfartygen låg ofta för ankar nära skärgårdsbornas fiskelägen. Smugglingen sågs som ett nödvändigt ont för att överleva, men också som ett medel att lätt skaffa sig extra inkomster. Skärgårdsbefolkningen själva såg det inte som ett brott att bryta mot en lag som alla ogillade och de flesta ändå bröt mot. De som smugglade sprit samarbetade – ofta kunde en hel by eller ett grannskap smuggla tillsammans. Det var således inte fråga om någon kriminell organisering, utan snarare ett nätverk av relationer mellan bekanta.

Ett exempel på hur en by organiserar sig för att få extra inkomster kan läsas i tidningen Åland i årsskiftet 1926–1927. Ett stort spritbeslag hade gjorts i byn Åva på Brändö och hela byn stod åtalad för spritinhav och smuggling. ”Blott byns folkskola och en gammal änka härbärgerade icke sprit”, skriver tidningen. Först hade tullen beslagt 6000 liter, något som förargat byborna så till den grad att de beskjutit tullfartyget och dödligt sårat en tulltjänsteman. Efter inkallad förstärkning från tullens sida anhölls fyra misstänkta. En person tog ensam på sig skulden för beskjutningen med förklaringen att

I vissa kustbyar i Nykarleby lever fortsättningsvis motsättningar kvar mellan de släkter som under förbudstiden var angivare och de släkter som var smugglare.

”Under förbudstiden kom tullarna av en händelse över ett enormt spritlager vid den österbottniska kusten. Besättningen på ett av tullfartygen hade tagit ledigt för kvällen och klätt sig civilt för att gå på en sommarfest i en by i närheten. På väg från det ankrade fartyget blev en av männen nödig och de rodde i land lite innan de nått bystranden. Tullaren trängde sig genom strandbuskarna för att uträtta sina behov i skymundan och såg då någonting som liknade ett plåttak på marken. Det var en äng helt täckt av glänsande plåtkanistrar. Dansen fick bli, istället lastade man spritkanistrar i dagarna två för att få alla beslagtagna kanistrar ombord på tullångaren. Trettio tusen liter lär det ha varit, 3 000 kanistrar, som man fick bära, långa och stuva under däck.”

Wilhelm Henriksson om sin morfar tulltjänstemannen Hannes Ahlström i boken *Ett skepp kommer lastat av Gustav Wickström*

Åminneforsbor drog sig till minnes att en tia (en kanister innehållande 10 liter sprit) i Pojo oftast kostade 450–500 mark. En liter kostade 60 mark, en halva 30 mark och en kvarta 15 mark.

Stora mängder beslagtagna sprit. Till lagtima tinget i Mariehamn, som vidtager måndagen den 5 sept., hava kallats de o k ä n d a ä g a r n a till följande av tullbevakningen beslagtagna spritpartier:

28 kanistrar, innehållande envar 10 liter sprit, som den 16 dec. i fjol anträffats å Påvals gård i Jurmo;

126 kanistrar, den 15 dec. i fjol hittade i en källare och en ladugårdsbyggnad i Brändö;

17 kanistrar, anträffade i skogen vid Hage i Geta norra skärgård den 10 juni detta år;

33 kanistrar, som den 25 och 26 juni påträffats på olika ställen i Ytternäs;

60 kanistrar, den 11 dec. i fjol anträffade i en sjöboda i Åva;

23 kanistrar, som den 25 maj upphittats å särskilda holmar i Brändö; 4 st. kappsäckar med 16 kanistrar, vilka den 5 och 6 juni anträffats vid Sottunga ångbåtsbrygga; samt

en större spritkanister, anträffad i öppen sjö vid Långskär i Kökars skärgård.

Någon ägare till all denna sprit torde näppeligen komma att uppenbara sig!

Notis om beslagtagna sprit i tidningen Åland 3.9.1927

tullen beslagtagit 600 liter som tillhörde honom. Efter detta fortsatte tullen leta igenom byn. Sammanlagt beslagtogs tullen 26 000 liter sprit. Tullen fortsatte genomsökandet i grannbyarna och lyckades beslagta ytterligare spritpartier. Större beslag gjordes i Jurmo och Kumlinge byar på 530 respektive 270 liter.

TIDNINGEN ÅLAND, i folkmun Ålandstidningen, var den enda lokaltidningen på Åland under förbudstiden. Tidningen rapporterade

flitigt om spritsmugglingen, lagligheten och förbudslagen. Åsikterna förändrades i takt med att samhällsproblemen ökade. Till en början publicerades notiser om varje spritbeslag, senare fick notiserna allt mindre utrymme då rapporterna om samhällsproblem, såsom onykterhet och olaglighet, ökade.

Tidningens åsikt var att smugglingen och olagligheterna var biverkningar av förbudslagen med ett fördärvade av samhället som följd. Skulden för smugglingen eller samhällsförfall lades inte på befolkningen, utan på den finska statens ledning och själva förbudslagen. Tidningen ansåg att fattigt folk helt naturligt såg en utväg i de lättförtjänta smuggelpengarna. Under förbudslagens sista år kritiserades lagen öppet, både av tidningen själv och i publicerade insändare. Det var allmänt att skylla samhällsfördärvet och de dåliga ekonomiska tiderna på förbudslagen. I samband med den nationella folkomröstningen om förbudslagen i årsskiftet 1931-32 publicerade tidningen flera informationsrutor – ren propaganda – för att uppmana läsarna att rösta för ett avskaffande av lagen.

Den rådande relationen mellan Åland och Finland påverkade högst troligen ålänningarnas syn på laglighet. Till den historiska kontexten hör Ålandsfrågan, aktuell under 1920-talet, och den framväxande åländska nationalismen. En majoritet av ålänningarna ville enas med Sverige, men tvingades istället höra till Finland. Som en självstyrande del av Finland fick Åland sköta sin egen lagstiftning och förvaltning, men saknade självbestämmanderätt om förbudslagen.

Ålänningarna visade sitt missnöje genom att vägra hissa finländsk flagg eller sjunga nationalsången. Istället hade man en egen sång och egen – tillsvidare olaglig – flagga. Att bryta mot en lag som, utan att ha rådfrågat det självstyrda Åland, faststälts av Finlands regering, kan tolkas som ett tecken på distan-

sering från moderlandet. Detta syns också i tidningen *Åland*. I insändarspalterna beskrivs "den envisa finnen" som vägrar ge upp förbudslagen och förargelsen över landstingets maktlöshet i förbudslagsfrågan. Att just tidningen *Åland* gav uttryck för så starka åsikter förklaras delvis av att chefredaktören **Julius Sundblom** själv förespråkade en återförening med Sverige och var en av initiativtagarna till Ålandsfrågan.

SPRITSMUGGLINGEN PÅ på Åland var alltså snarast ett nödvändigt ont för att överleva och försörja sina nära och kära. Verksam-

heten förde med sig olaglighet, onykterhet, olycka och samhällsförfall. Alla drabbades, både gammal och ung. Orsaken var i främsta hand den allt sämre fiskenäringen, men samtidigt ett sätt att visa på avstånd i "tvångsgifter" med Finland. Hursomhelst är smuggelberättelserna intressanta och något som vi ska bevara och berätta vidare. Det är viktigt att komma ihåg hur det var "på riktigt".

Litteratur:

Dahl, K. 2003. Smugglare i Skärgården. Schildt.

Olin, K-G. 2012. Brännvinskriget: sprit, smuggling och samhällsförfall under Finlands förbudstid 1919-1932. Olimex.

De Geer-Hancock, Y. 1986. Åländskhet: Nationsbygget på Fredens Öar. Ålands Tidnings Tryckeri AB:s Förlag.

HANNA DAHLBOM

är hemma från Åland och studerar tredje året vid Åbo Akademi med historia som huvudämne. Hennes kandidatavhandling handlar om spritsmugglingen på Åland

hanna.dahlblom@abo.fi
04573434822

Vi hade svultit ihjäl om inte spriten kommit

Text: Olof Öström

I Brändö, Åland, som ligger alldeles i anslutning till fastlandet och den åboländska skärgården, var smugglingen rätt omfattande. Det konstaterar Olof Öström, själv uppvuxen på Brändö, som här berättar några av de historier han samlat på sig genom åren.

Det material jag baserar den här texten på har inte berättats av de personer som själva varit med om sprithantering, eftersom historien haft sin gång och de alla är framlidna. Sanningshalten behöver dock inte vara lägre – ofta har berättelserna levt kvar inom den närmsta familjen. En del blev anhållna och dömda, det finns alltså rättegångsprotokoll som nämner den mängd sprit som beslagtogs. Men det som distribu-

erades "affärsmässigt" finns det självfallet inte uppgifter om.

Jag minns hur en Brändöbo konstaterade att man svultit ihjäl om inte spriten kommit. Kommentaren var förstås i hög grad karikerad, men i jämförelse med strömmingsfisket, som på den tiden var huvudnäring i Brändö, rörde det sig stora pengar i smugglingen. Huvuddelen av Brändöborna deltog dock inte i sprithantering och de överlevde ändå, även om man hade mycket lite pengar

Vy över Brändö skärgård, där smugglandet var aktivt under förbudstiden. På bilden ses Björnholma längst ner, mitt på bilden Brändö Lax, sedan Åvalandet och vid horisonten fastlandet. Foto: Brändö kommun

att röra sig med. De flesta levde på jordbruk och fiske.

SPRITEN HÄMTADES till Bottenhavet med mindre lastfartyg som i regel kom från Tyskland. På Brändödialekt talade man om "tiskin", eftersom dialekten saknar y-ljud. När smugglingen kom i gång ankrade "tiskin" upp någonstans utanför Bredarna. Området kan vara synnerligen blåsigt, beroende på årstid. För Brändöborna var området välbekant, eftersom man vistades där för att jaga säl och fiska strömming. Där fanns fiskeläger med bodar i vilka man övernattade, lagade mat och saltade strömmingen. Till spritfartygen färdades man med små fiskebåtar – från norra Brändö var körtiden cirka fyra timmar, vilket ansågs vara en kort färd.

Situationen förändrades till det sämre när spritfartygen inte fick komma upp i Bottenhavet. De blev tvungna att stanna söder om Kökar, vilket betydde en 10–12 timmars färd från Brändö. För många norrifrån var detta okända vatten, så man var tvungen att anlita lotsar med lokalkännedom. Dessa fann man bland Kökarfiskarna, som fick ersättning i form av pengar och sprit.

Att köra mitt på dagen innebar en risk för att stöta på någon tullbåt, det gällde att hela tiden hålla utkik. Trots att man inte hade någon spritlast kunde obekväma frågor ställas. På Skiftet kan sjögången vara häftig och ibland var man tvungen att ligga i lä under långa tider. Det var förenat med stora risker att röra sig i dessa vatten med båten fullastad med sprit. För att inte tala om när man kom utanför Kökarören, där utgjorde fyren en mycket betydelsefull hållpunkt.

Med tanke på hur små farkoster man använde är det ofattbart att det inte lär ha förekommit några dödsolyckor – även om det ibland var nära. Man hade ingen teknisk utrustning att tillgå. De flesta hade troligtvis

kompass, vilket naturligtvis var väsentligt. Det står utom allt tvivel att de som färdades på sjön besatt en otrolig skicklighet, annars hade man inte klarat sig. Men de fanns också de som hade större båtar med styrhytt och fördäck, de var skyddade på ett helt annat sätt. Det fanns också båtar med så starka motorer att det var möjligt att köra undan tullarna.

Man kan bara tänka sig med vilken oro hemfolket fick leva. Många hade förstas blivit härdade när skärgårdsborna varit borta på långa fiskefärder, men på den tiden var det nog ingen som talade om stressundersökningar. En släkting till mig sade bittert att Gud förefaller att vara därarnas försvarare.

SMUGGLINGEN VAR förstås olaglig, vilket alla naturligtvis var medvetna om. Men många ansåg att det moraliskt sett inte var ett brott i större skala. Den verksamhet man i huvudsak bedrev räckte i de flesta fall mycket knappt till livets nödtröft. Även idag finns det många platser på jorden där man hellre skulle odla jordbruksgrödor, men där de växter av vilka man kan framställa narkotiska preparat ger en mycket högre ersättning. Någon kanske tror att smugglingen skedde av äventyrlust, men på Brändö var nog så inte fallet – det var helt enkelt blodigt allvar för att tjäna pengar.

Enligt forskarna finns ett starkt samband mellan konsumtion och tillgången på sprit. Det är klart det stämde in på förbudstiden. För de som använde sprit under smuggelfärderna blev resultatet vanligen svagt.

När förbudslagen upphörde och därmed också spritsmugglingen, var det många som hade en hel del pengar kvar. Men inflationen var stark, värdet sjönk snabbt om man inte hade investerat pengarna fördelaktigt. Andra hade svårt att komma igång med de traditionella näringarna när sprithantering

var över – man hade vant sig med en annan livsstil och att ha tillgång till pengar.

Några smuggelhistorier från Brändö

TVÅ SLÄKTINGAR företog en smuggelfärd med en fiskebåt som var 23 fot lång med "skiden", brädor på båda sidorna av båten som gjorde den högre och gav skydd när vatten stänkte. Hytt saknades. Båten var försedd med en tändkulemotor, som enligt uppgift hade en mycket säker gång. Det var nödvändigt eftersom färderna alltid var strapatsrika. Man hade segel med ifall man skulle råka ut för motorproblem.

När de hade kört från norra till södra Brändö "var vi så frusna att vi höll på att stelna", berättade släktingen. "Vi drog då ett segel över motorn till aktern så värmen strömmade till oss". Färden gick norr om Sottunga, tvärs över Skiftet och ner till Kökar. På Kökar stannade man för att äta och hämta den lots man anlitat. När Brändö-

Rubriken i Tidningen Åland 24.12.1926

borna denna gång nådde "tiskin" fanns där redan flera andra båtar som höll på att lasta. Plötsligt dök en stor tullbåt upp. Detta hade aldrig tidigare hänt, för man befann ju sig på internationellt vatten. Alltnog anhölls båt efter båt, linor fästes mellan båtarna, med en tullare placerad i varje. Det måste ha varit mycket stilla väder, annars hade en sådan operation inte varit genomförbar. Mina släktingar följde med läget och försökte dra

**Asterholma
Stugby**

Brändö – Åland

**Välkommen till
den åländska
skärgården och
ön Asterholma!**

**Ni kan nå oss på
asterholma@gmail.com**

Vi har 6 stugor med egen bastu lämpliga för 4 personer.

Här finns också en gemensam vedeldad strandbastu i stugbyn och en simstrand ca 200m därifrån.

Uthyrning av båtar med motorer och försäljning av fiskekort.

sig bakom ”tiskin”, men tullarna upptäckte genast tilltaget och började skjuta, dock inte mot båten. ”Fan nu är det krig”, var det en gubbe i en annan båt som ropade. Tullen anhöll sju båtar med släktingarnas båt sist i raden. De slapp få en tullare som gäst i båten då manskapet inte räckte till. Hela armadan började köra mot Mariehamn.

När det blev mörkt började man fundera på hur man skulle komma loss från ”tåget”. Här går historierna isär. Släktingen berättade att linan skavdes av, men på bygden sades det att släktingen fattade yxan och högg av linan – den versionen har gällt till våra dagar och kommer att gälla fortsättningsvis. Oberoende kom man loss. Det gick inte att starta motorn direkt, eftersom det skulle krävt att man först måste upphetta kulan med blåslampan och då avslöjat var man befann sig. I stället började man ro med all kraft. Gubbarna fick en tidsmarginal genom att det tog tid att få fram meddelandet om rymningen till tullbåten. När det stod klart för tullarna vad som inträffat svängde man genast om, men ”tåget” var långt och man nödgades sakta farten. Tullarna använde förstås sin strålkastare, men när man inte lyckades få syn på båten gav man snart upp.

När Brändöborna ansåg att tullbåten var tillräckligt långt borta, startade man motorn och satte kurs norrut med lasten av sprit. Man funderade länge på var man skulle gömma den, men beslöt att föra den till Enklinge. En av gubbarna visste att det där fanns en väderkvarn ganska långt ifrån bykärnan, men rätt nära stranden. Där bodde en dam de på något sätt kände och hon gick med på att spriten lagrades i kvarnen. Man betalade för tjänsten och kom överens om att den fick bli kvar tills vintern. När isen lagt sig, vilket den i regel gjorde på den tiden, körde man en natt till Enklinge med tre hästar och hämtade spriten. Byns skällande hundar väckte oro, men allt förlöpte väl.

IBLAND TILLSTÖTTE allvarliga tillbud när smugglarna var en hårsman från döden. Under tidig vår, när det ännu var kallt, åkte tre män från Brändö till ”tiskin” utanför Kökar och hämtade sprit. Båten var försedd med hytt. Söder om Hitis uppstod motorkrängel och motorn stannade. Segel hade man uppenbarligen inte. Man drev ganska långt och hamnade till sist på ett ganska litet grund.

Jag minns när en av dem besökte mitt barndomshem och någon förde historien på tal. Antagligen hade de möjlighet att göra upp eld, eftersom de hade bensin – något som säkert var avgörande för deras möjligheter att överleva. Matförrådet tog slut ganska snabbt. Man åt tång och blandade sprit i saltvatten, de små mängderna sprit bidrog sannolikt till deras överlevnad. Sprit hade man i överflöd, så man byggde en koja av kanistrarna.

Männen uthärdade hela 21 dygn på grynannan. De var unga och hade stark fysik, och hungerkänslorna bedövades med sprit. Men tristessen måste ha varit oerhörd. En Hitisbo hittade dem, när en av männen i princip redan var medvetslös. På hemmafronten utgick man redan ifrån att de var döda. De transporterades till Länssjukhuset i Åbo och alla överlevde.

IBLAND GICK tullarna upp i byarna för att söka efter sprit i boningshus, ladugårdar och allehanda lador och uthus. De använde någon form av spjut vid sökandet i höet. Det var inte så lätt att finna gömställen för spritburkarna. I en gård ansåg man sig ha ett säkert ställe under ladugårdsgolvet, men tullarna hittade spriten och krävde att ägaren skulle tvätta kanistrarna noggrant. En annan grävde ner burkarna i åkerjorden och plöjde över, men inte heller det resultatet var särskilt lyckat. En händelse som väckte munterhet i bygden var när tullarna kom på besök till en gård för att leta efter sprit. De gick först

till bastun som fanns i en separat byggnad. Gårdens värdinna var i bastun för att bada, vilket hon också upplyste tullarna om, varvid de gav upp försöket att försöka finna några kanistrar. Troligen badade hon inte, men det var en lämplig lögn.

I LEMSTRÖMS kanal på Åland råkade smugglare i två större båtar från Brändö ut för problem. Det var mörkt och tät dimma när de skulle passera kanalen – bra smugglaryväder – men svårt att ta sig fram utan instrument. Vid broövergången kom man för nära och den som styrde ropade ”huk er ner, hytten ryker”, vilket den också gjorde. De körde också för nära stranden och fastnade. De som kom efter i den andra båten kände inte igen båten utan hytt, men drängen kände igen husbondens röst. Tullarna som fanns i närheten lyckades inte få tag på smugglarna, så man kom hem med sprit men utan hytt.

”EN KUND” ringde och beställde 10 000 liter sprit som skulle levereras till ån i Åbo. ”Det kan väl aldrig gå väl att köra upp i ån med en stor last sprit”, funderade Brändöbon som skulle leverera spriten, ”vi måste finna något annat ställe. Å kan inte vara ett särskilt klokt val, trots att det är mörkt”. Men köparen insisterade, så till slut kom man överens om en leverans i ån. Och det gick vägen. Det skedde dock under en tid när myndigheternas övervakning inte var särskilt effektiv. En viss korruption lär också ha förekommit.

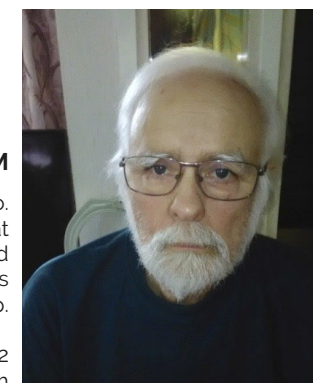
EN STOR båt från Brändö med hytt och fördeck sprang läck på en smuggelfärd och drev ut på Östersjön. Motorn hade stannat när vattnet steg i båten och skadade elsystemet. Det rädde hårt väder och de två männen ombord fick ösa med spritburkar dygnet runt. Spritlasten blev man tvungen att genast kasta överbord för att båten inte skulle sjunka. Tre dygn drev man på det öppna havet och såg en oundviklig död framför sig. Männen avlöste varandra för att orka ösa, men fötterna blev nedkylda när man var tvungen att stå i det kalla vattnet.

Båten drev till Estland och den stora ön Dagö. Estland var vid den tiden självständigt – skulle detta ha hänt när bolsjevikerna regerade kan man bara spekulera i hur det skulle ha slutat. På Dagö finns långa sandstränder där båten landade efter omfattande strapatser. Man träffade på öbor som hjälpte dem att komma i kontakt med myndigheterna. Esterna kunde behjälplig finska och hjälpte dem att ta sig hem till Finland. Här kunde de meddela till sina anhöriga, som vid det här laget inte hört av dem på två veckor och utgick ifrån att de aldrig mer skulle se sina kära i livet. Nyheten lästes upp i radion varvid släktnamnen förväxlades, men det betydde ingenting i detta skede. Huvudsaken var att männen i stort var välbehållna.

OLOF ÖSTRÖM

bor både i Brändö och i Tavastehus, där han har sin sambo. Olof är pensionär sedan sju år tillbaka, men har bland annat jobbat som verksamhetsledare vid Ålands Producentförbund och som VD och marknadsförare vid Brändö Lax Ab. Till hans särintressen hör historia och samhällsvetenskap.

045 1381542
ostrom.olof@gmail.com

Vy över restaurang Knipan i Ekenäs, där man under förbudstiden kunde köpa sig en "sparv" bestående av sprit, vatten och bränt socker. Denna bild är dock tagen innan förbudstiden, år 1909. © Museiverket, M. L. Carstens samlingar

Smugglare och förbjuden sprit i Västnyland

Text: Carolina Holmqvist

100 år efter att förbudslagen togs i bruk öppnades utställningen "Förbjuden sprit" på Raseborgs museum. Utställningen presenterade smuglingen, nykterhetsrörelsen och den allmänna attityden i västra Nyland under Finlands förbudslagstid 1919-1932. Folkloristen Carolina Holmqvist fick i uppgift att inför utställningen samla material och göra nya intervjuer med personer i regionen om spritsmuglingen i Västra Nyland. Detta är ett kortare sammandrag av hennes arbete.

Alla kustorter hade sina större och mindre smugglare. I berättelser från Västra Nyland är det vissa namn som figurerar oftare än andra, såsom **Filemon Lundén**, **Lövö-**

Rudi och bröderna **Sjölund**. Dessa personer var organisatörer som befann sig någonstans i mitten av rangordningen bland smugglarna. De smugglade inte själva spriten, varken på land eller till havs, men var inte heller de allra högst uppsatta i näringskedjan.

FILEMON LUNDÉN, eller "Filimon" som han oftast kallades, bodde på Björkudden på Torsö. Uvalaströmmen på östra ändan av Torsö muddrades för några år sedan och då flyttades stenar som det sägs att smugglare lagt ut på det smalaste stället i strömmen, stenar som var menade som hinder för polis och sjöbevakning som inte kände till exakt var de fanns. Möjligen hade Filemon Lundén haft sitt finger med i spelet då de placerades ut.

Filemon var en organisatör med flera drängar som körde sprit åt honom. Det var också de som ibland åkte fast. Självt var han aldrig med på smuggelresorna och blev aldrig dömd för något. **Felix Brunström**, en av de intervjuade som själv var med under förbudstiden, talar om "Filimons gänget" som "Snappertuna körare". Ibland kunde man inom gänget ta livet av varandra på grund av inre stridigheter. Filemon började till slut dricka och dog när han körde ner sig i sjön med sin travhäst.

En annan figur inom smuglingen i Snappertuna är **Lövö-Rudi**, som verkar vara något mindre känd än Filemon Lundén. Han kallades också "Lövö-pukeln" eftersom han var puckelryggig. Han och hans fru idkade jordbruk och fiske, men många har hört historien om spritgömmen under hans vedlider. Gömmen, som ska ha innehållit flera tusen liter sprit, avslöjades tack vare att polisen i Snappertuna tipsades om hur man skulle hitta den. Gömstället gick nämligen bara att komma åt från baksidan av vedlidret. Polisen hade tidigare plockat runt bland veden i framdelen av lidret utan att hitta någonting.

Inte långt från Filemon Lundén, på Dalkarö gård, bodde bröderna **Sjölund**. De var (åtminstone) tre stycken; **Einar**, **Abbe** (Albert) och **Jonne** och var alla födda runt 1910-talet. Historien förtäljer att de ska ha haft sprit med sig till skolan i Box när de gick där. En del sprit levereras i mjölkkanor

från skärgården till Skitviken i Ekenäs, och den varan ska uttryckligen ha kommit från Dalkarö. Einar Sjölund var aktiv som smugglare i liten skala ännu på 1950-talet.

INGMAR LINDSTRÖM berättar att hans far och farfar från Hummelskär en gång träffade på Sjölundarnas grundstötta båt på en grynnia i Strömsövattnet. Ingen syntes till, men på durken låg de inte riktigt nyktra bröderna Sjölund och sov. Efter att de kört på grund hade de plockat ut kanistrarna på ett rep i sjön för att lätta på båten, men hur det var hade repet hamnat i propellern och brustit, med påföljden att kanistrarna drev upp på närliggande stränder. Fulla spritkanistrar flyter nämligen, om än nått och jämnt.

Dalkaröbröderna fick hjälp med att komma loss och samla in kanistrarna. Hummelskärsborna fick sig lite husbehovsdricka som tack för hjälpen.

En man som öppet berättade om sina smugglarskapader var **Felix Brunström** som intervjuades av **Kaj Dahl** 1978, då Brunström var 85 år gammal. Han tjänade stora pengar på sina affärer och ägde i ett skede både Tovö, som han ärvt av sin far, och Båssa gård som han köpt. Till slut förlorade han ändå nästan allting: "...det gick så att det mesta för sen i förluster och muthärvor och grejer sen, för att tysta ner och sånt där", berättade Ingmar Lindström.

I Hangö verkade bröderna **Evald** och **Georg Rönnberg**. Georgs dotter Maja Jokinen berättar i artikeln *Romaniken bakom horisonten* (okänt ursprung) hur bröderna köpte sprit i parti från Estland, ibland tillsammans med **Algoth Niska**. Andra skötte smuglandet och vidareförsäljningen, så bröderna åkte aldrig fast. Affärerna gick bra: det var smokingbaler på Casino och utlandsresor till Tjeckoslovakien till olika badinrättningar. Bröderna festade loss på Casino, Socis eller

hemma i Gunnarstrand i "Saras hus" med polismästaren och andra högt uppsatta tjänstemän. Husets källare hade dubbla väggar för spritgömmor.

Bröderna försåg sina hantlangare med snabba båtar, en hade till och med flygplansmotor. En trälare användes också i smugglingen. Bröderna försökte sig även på annan affärsverksamhet. De öppnade en textilaffär, en krog och ägde, enligt en av intervjupersonerna, en av Finlands första frys-bilar. Verksamheterna blev dessvärre inte lönsamma. Bröderna kom i gräl med varandra och båda dog tidigt.

I vissa berättelser kan man ana sig till hur tillvaron kunde se ut för en smugglars hustru. Å ena sidan var det långklänningar och fina fester, men å andra sidan måste hon tampas med spritens bieffekter. "I något skede hade dom radat ut mormors kristallglas på bergena och sköt med nån sån här revolver och hade tävling", berättade Maja Jokinen. "Mormor gömde den där revolvern i sågspånet uppe på vinden. När det huset revs var min son tonåring. Han hade hört de här historierna och gick dit med en metall-detektor och hittade en liten revolver som då hade varit där i väl nästan 100 år." Då hon fick följa med på affärsresa till Reval blev hon inlåst på hotellrummet när männen, däribland Algoth Niska, gick ut och festade.

MELLANGÅRDS WILLIAM (född 1897) från Finby i Tenala var en lokal spritkung av mindre format. Honom kan man höra om på CD:n *Norra Tenala 3-Prästkulla 1* i **Kurre Österbergs** intervjusamling *Västnyländsk berättelsesamling från förritidn*, inspelad 1974. William, känd under namnet "Tjimba", var "... en gosse som inte skydde vare sig, ja nå, jag ids inte överdriva här, men man brukar säga fan eller gud, men ungefär i den stilen, och som alltid skulle retas med poliserna, och alltid klarade sig." Han tycks ha varit god vän

med poliserna, men kunde inte motstå spänningen i att retas med dem.

Tjimba var också ett känt namn i Bjärnä och Salotrakten, eftersom han talade god finska. Förutom sprit sysslade han med hästhandel och sägs ha känt till alla knep som behövdes för att göra hästar mer attraktiva på marknaden, men även om han lurades ibland bedrog han aldrig sina grannar. Mellangårds William beskrivs som en mycket omtyckt person, "en äventyrare var det och väldigt trevlig och underhållande, snäll och allt de där". Barnen bjöd han på karameller och var allmänt generös med sina pengar när affärerna hade gått bra.

AV INTERVJUERNA får man intrycket att det inte rädde någon som helst brist på sprit under förbudslagstiden, och att den kunde köpas lite varstans, exempelvis av Sjolund på torget i Ekenäs. Alldeles säkert såldes sprit både på landet och i städerna av personer som i dag är mer eller mindre bortglömda, om de inte hade oturen att bli fast och få sitt namn förevigat i något protokoll. Den mest typiska minutförsäljaren var en kvinna ur arbetarklassen.

Den som ville hålla priset nere gjorde bäst i att köpa sin dryck så nära ursprunget som möjligt. Från Åminnefors bruk kunde man, efter att arbetsskiftet slutat klockan tio på kvällen, ta sig till Snappertuna för att köpa sprit. Nere i skären fick man den hälften billigare (250 mk). En del sålde man sedan för det dyrare pris som var gångbart i Pojo och fick på så sätt hälften gratis.

Endast en riktig lönnkrog i Ekenäs har de intervjuade känt till. Den ska ha funnits på Smedsgatan, i källaren till Varubodens gamla hus vid torget. Säkert fanns det fler lönnkrogar i staden, i *Västra Nyland* (27.4.1922) harmas man över att de står öppna till och

med på långfredag. Några år senare (VN 5.5.1926) skrivs det:

Och så önskade jag vidare, att vi skulle riktigt komma på det klara med huru det ändå kan flovera ett så vitt utgrenat lönnkrögeri i en stad av Ekenäs storlek, med ett ordnat polisväsen och där så gott som alla känna varandra? Vem bär ansvaret?

Men man behövde inte gå på lönnkrog för att ta sig en sup eller två, det kunde man troligen få ta på ett vanligt matställe. Restaurangerna hade inte fått någon ersättning då deras utskänkningstillstånd drogs in och såg sig tvungna att fortsätta utskänkningen, antingen så att kunden tog med sin egen sprit eller så att restaurangen sålde den "under disk".

PÅ KNIPAN i Ekenäs serverades givetvis sprit. **Olof Engberg** beskriver hur restaurangen kunde råka ut för flygande polisens razzior. Då gällde det för vaktmästaren att blinka med belysningen så att alla visste att dricka ur, hålla bort eller på annat sätt gömma spriten. Den lokala polisen var mer välvilligt inställd till serveringen och kunde ringa och förvarna att man var på väg för att kontrollera restaurangen. På Knipan serverades en "sparv" bestående av sprit, vatten och bränt socker, som gjorde drycken vackert brun. Till sparven hörde ett fat skorpor, men samma skorpor kunde skickas ut flera gånger, eftersom de bara hade en biroll i portionen.

Diskerskan i köket hade särskilda fickor i kjolarna där de dyrare dryckerna gömdes.

Alla poliser var inte, trots sitt yrke, helt övertygade om förbudslagets nödvändighet. Några till och med smugglade själva, som **Wetzer** från Karis. Han körde ner till Snappertuna för att hämta sprit men råkade en gång på en polispatrull. Klädd i uniform evade han ner fönstret på förarsidan och frågade: "Har ni sett något?" "Nej", svarade patrullen." "Inte jag heller", sade Wetzer och fortsatte sin färd med spriten.

Källor

Denna text är ett sammandrag av olika teman som kommit fram i intervjuerna om sprit smuggling och förbudslagstid som gjordes med tio olika personer i december 2018 och januari 2019. Dessutom används intervjuer som **Kurre Österberg** spelat in på 1970- och 1980-talen, samt en del litteratur, främst **Kaj Dahls** bok *Smugglare i skärgården*, som också långt baserar sig på muntliga berättelser.

CAROLINA HOLMQVIST

är FM från Åbo Akademi med nordisk folkloristik som huvudämne, men är trädgårdsodlare på heltid sedan flera år tillbaka. Hon skrev texten för utställningen "Förbjuden sprit", som visades på Raseborgs museum år 2019.

Smugglare och smuggelgoods av dags dato

Text: Pia Prost

Tullen har gott samarbete med alla små rederier. Foto: Pia Prost

Ofta tänker man automatiskt på äldre tider när man talar om smuggling, och kanske då närmast på smuggling av sprit. Men smuggling som fenomen har verkligen inte försvunnit någonstans, det kan tullöverinspektör Jussi Gustafsson intyga. Hur ser då smugglingen ut idag?

Förutom att **Jussi Gustafsson** är tullöverinspektör på tullen i Åbo, är han också undersökningsledare på bevakningsavdelningen av ekonomiska brott. Han har därför en tämligen god överblick på hur dagens smuggling organiseras och vilka produkter som olagligt förs över landets gränser. Straffat eller ostraffat, det beror naturligtvis på hur väl tullen lyckas snärja smugglarna.

– Nuförtiden är det inte spriten som står högst i kurs, konstaterar Gustafsson, utan drogerna. Alkohol- och tobaksprodukter kommer in som god tvåa.

TULLEN ARBETAR alltså inte bara med tullbevakning vid gränserna samt deklarering och beskattning av varor, utan utför också egen brottsbekämpning. Fokus ligger på att undersöka och avslöja både allvarlig brottslighet

och ekonomisk brottslighet. För att ge några siffror att bolla med: under 2018 uppgick antalet narkotikabrott till 2753 (varav 821 grova), skattebedrägerierna till 1294 och de ekonomiska brotten till 153. Under år 2020 avslöjades 1114 narkotikabrott, nedgången kan till viss del förklaras av att resandet märkbart minskade under coronatiden.

I Finland beslagtogs år 2020 över 7000 kilogram snus, 4,5 miljoner cigaretter och närmare 12 000 liter alkohol. Av olagliga läkemedel – 2018 beslagtogs 56 009 tabletter – var 90 procent nätbeställningar som skickats per post. Andra varor är mer ovanliga. Vapen smugglas till viss del och i samband med krigsutbrottet i Syrien smugglades mer konst än vanligt, men ändå förhållandevis lite.

Vid gränsövergångarna i norra Finland är det snuset som är den vanligaste smuggelvaran. Men om vi håller oss till skärgårds-

miljön, hur ser smugglingen ut över vatten? Enligt Gustafsson är det vanligaste att man försöker smuggla varor i sitt eget privata bagage när man reser med de stora rederierna. Fjolårets fenomen var läkemedelsklassificerade nikotinprodukter, som kräver recept för import när nikotinhalten överstiger 4 mg per dos.

För några år sedan var det rätt vanligt att läkemedlet Subutex smugglades till Finland från Frankrike. Subutex klassificeras som narkotika i Finland.

– Jag minns åtminstone en gång då smugglarna uppträdde som en familj: en man, en kvinna och flera barn. Det såg ut som att de handlat stora mängder godis, men när man öppnade godisburkarna av plåt var de fulla av Subutex-tabletter.

Vi är många som utan orsak känner oss skyldiga när vi går förbi de tulltjänstemän som övervakar landstigningen från de stora Sverigebåtarna. Man vet inte om man ska le, titta ner i golvet eller försöka se totalt obörd ut.

– Detta är den hederliga människans dilemma, skrattar Gustafsson. En van tulltjänsteman kan dock ofta se vilka som sticker ut från mängden. Det uppenbara är när folk har köpt ut så mycket sprit att de knappt orkar bära sina väskor, men annars är det vanligt att rodna eller uppvisa andra tecken på nervositet, som att svettas ymnigt. Men det krävs förstås att det

Jussi Gustafsson

finns sakliga skäl till att gå igenom någons bagage, det görs inte lättvindigt.

Tullen strävar efter att alltid vara på plats när passagerarfartyg når huvudhamnarna. De mindre rutternas, såsom skärgårdsfärjorna mellan Åland och Åboland, är svårare att övervaka. Men Gustafsson poängterar att de har gott samarbete med alla rederier. Det svåraste är att övervaka all trafik med privata båtar.

PIA PROST

jobbar som redaktör för Tidskriften Skärgård och som projektkoordinator på Skärgårdshavets biosfärområde.

050-338 1710
prost.pia@gmail.com

Apollofjärilen är fridlyst i hela landet. Foto: Riitta-Liisa Pettersson

En ar i taget – småskaligt naturskydd i skärgården

Text: Mikko Jokinen, Jouko Lehtonen och Riitta-Liisa Pettersson

Naturen i Skärgårdshavet har förändrats kraftigt under de senaste årtiondena. Enbuskar återerövrar ängar och hagar står obrukbara på bekostnad av blommande örter. Detta minskar i sin tur antalet pollinerande insekter. Här vill Sällskapet Arkipelagia göra en insats bland annat genom konceptet SaariAari – ÖAr.

Med syfte att återställa igenvuxna vårdbiotoper samarbetar Forststyrelsen med ideella föreningar och djuruppfödare i Skärgårdshavets nationalpark. Resultaten av arbetet är synligt på flera populära utflyktsholmar, såsom Jungfruskär, Boskär och Mälhamn. Sällskapet Arkipelagia

är en av Forststyrelsens samarbetsparter. Arkipelagia fokuserar på vård av djur- och växtarter. Sällskapet fungerar också som vänorganisation till Skärgårdshavets nationalpark.

Det finns flera stationära djur- och växtarter i skärgården. För att dessa arter ska trivas och blomstra kan det ibland räcka med ett litet område av den lämpliga livsmiljön. Det

kan handla om en torräng eller äng. Redan en livsduglig yta på en ar kan vara tillräcklig för överlevnad. Den sällsynta orkidén Adam och Eva (*Dactylorhiza sambucina*) och den utrotningshotade apollofjärilen (*Parnassius apollo*) hör till dessa arter.

Den västliga arten Adam och Eva – Houtskär sockenblomma – är fortfarande relativt vanlig på Åland, men mycket sällsynt i Åbolands skärgård. Tidigare påträffades växten i Iniö, Korpo, Kimito och Hitis skärgård, men under 1990-talet försvann arten från dessa områden. I dag förekommer Adam och Eva närmast i den västra skärgården av Åboland, i området Korpo-Houtskär.

Apollofjärilen är en hotad art i hela Finland. Den förekommer i vår västra skärgård, i området från Pargas till Hitis. Fjärilen är särskilt beroende av förekomsten av kärleksört (*Sedum telephium*), eftersom larverna livnär sig på växten. En förutsättning för apollofjärilens framgång är således att bevara befintliga ståndorter av kärleksört. Kärleksörten minskar då enar och annan växtlighet erövrar deras växtplatser.

SÄLLSKAPET ARKIPELAGIA har utvecklat ett koncept för att skydda förekomsten av Adam och Eva och kärleksört. Konceptet går under namnet *SaariAari – ÖAr*. Arkipelagia ordnar naturskyddstakon i arternas livsmiljöer och befrämjar på samma gång naturens mångfald i skärgården.

SaariAari – ÖAr anpassar åtgärder med hänsyn till plats och art. Artens exakta utbredningsområde kartläggs med en noggrannhet på individnivå. Både Adam och Eva och kärleksört är mångåriga växter. De återkommer på samma växtplats år efter år. För att kunna skydda växten och skräddarsy skötselåtgärder är uppgifter om växtplatser värdefulla. Arkipelagias medlemmar har därför kartlagt och inventerat arternas förekom-

ster under en längre tid. Tidpunkterna för inventeringarna har varit blomningsperioden för Adam och Eva och larvstadiet för apollofjärilen. Med andra ord då larven påträffas på kärleksörten.

Statistik och kalkyler visar att Adam och Eva håller på att försvinna från gamla betesmarker och gårdsmiljöer där de blommade rikligt ännu för 25 år sedan. På en holme i Houtskär hittades 1015 individer år 1995, sommaren 2020 påträffades endast 15 individer på samma plats. Trenden är illavarslande, på många ställen verkar arten ha försvunnit helt.

Skötselåtgärderna anpassas efter de skyddade arterna. För Adam och Evas del röjs växtplatserna under sensommaren men slätter kan ske redan i juli, då fröna har mognat. Förövrigt har arten en intressant livscykel: de mikroskopiskt små fröna sprids med vinden. De grov långsamt och gömmer sig i jorden under flera år och först efter omkring sju år framkommer själva orkidéstjälken och den vackra blomman.

För apollofjärilen finns det två olika typer av skötselåtgärder. I främsta hand säkerställs larvernas föda, det vill säga kärleksörten. Det gör man genom att röja bestånd av enbuskar. Men det är också viktigt att sprida information om hur nödvändiga blomsterängar är för den fullvuxna fjärilen. Blomsterrika vägrenar är särskilt viktiga för flygande fjärilar, därför borde de inte slås förrän i augusti. I juli behöver apollofjärilen de blommande vägrenarna för att samla nektar, hitta en partner och föröka sig.

STAMMARNAS rådjur och vitsvanshjort har ökat i Åbolands skärgård under det senaste decenniet, på sina håll explosivt. Detta utgör ett stort hot inte bara för många välbekanta blommande växter utan också för blåbärsbeståndet och för föryngringen av ek-

Foto från ett av Arkipelagias röjningstakon
Foto: Jaakko Ruola

“**Mina släktingar** hade köttaffär. Vissa behållare man använde för att sälja blod var konstruerade så att det fanns en övre del för blodet, i den nedre delen fanns spriten.”

I **Västra Nyland** (27.4.1922) beklagar man sig över att ”estspriten” gjort skärgården till ”kommunens mörkaste vrå”.

I **Snappertuna** användes en väg i Bredäng by/Framnäs så ofta för sprittransporterna upp från skärgården att den fick namnet ”96:an” eller ”Riksväg 96”. Det finns ännu de som kan peka ut den i terrängen.

”**1987 var** en hård isvinter, då kunde man köra bil längs isväg från Nagu till Houtskär, en del körde till och med till Åland över isen. På grund av isläget fastnade många fartyg i rännan och då isbrytarna inte räckte till hamnade de att vänta på assistans. Då kunde man åka ut med bil och handla hos lastbåtarna – vid Lövsjär norr om Nagu och i de trakterna. Man tog sig ut till fartygssidan och besättningen sålde. Mest var det ”körkvodka”, 75-procentig vodka, flaskan var kantig och hade en kyrka på etiketten. Nog körde poliserna där ibland och vaktade, men kanske det inte var så noga på den tiden.”

Adam och Eva på Jungfruskär i den åboländska arkipelagen. Foto: Riitta-Liisa Péttersson

beståndet. Jaktintensiteten är i dagsläge inte tillräcklig för att decimera hjortdjuren och borde effektivieras. Stödutfodringen av rådjur borde avskaffas, endast matning i jaktsyfte kan tillåtas.

Lyckligtvis har hjorten inte nått Jungfruskär i dagsläge. Jungfruskär är Skärgårdshavets västligaste utpost mot Skiftet och har Skärgårdshavets finaste och rikligaste bestånd av Adam och Eva, samt flertalet andra orkidéer. En spridningen av hjortdjuren till Jungfruskär är ödesdiger och bör effektivt förhindras.

Adam och Eva faller hjortarna i smaken och på vissa ställen har fysiska skyddsåtgärder använts för att skydda bestånden. På så vis har man lyckats säkra förökningen av växten. Dessa experiment har tillämpats på

Åvensor i Korpo och under de kommande åren är planen att utöka dessa metoder.

För att tillämpa SaariAari – ÖAr krävs alltid markägarens tillstånd. Arkipelagia har hittills arbetat både på Forststyrelsens områden och på privatägd mark. Sedan år 2013 har en areal på 636 ar återställts tack vare över 5000 timmar av frivillig arbetskraft. Målsättningen är att iståndsätta minst 2030 ÖAr fram till år 2030. Med insatsen hoppas Arkipelagia att förbättra livsmiljöerna för apollofjärilen och Adam och Eva så att de bevaras som naturliga delar av framtidens diversa skärgårdsnatur.

Sällskapet Arkipelagia välkomnar alla skärgårdsbor och -vänner att delta i SaariAari – ÖAr. Tag gärna kontakt för att hitta lämpliga former av samarbete och aktiviteter.

ARTIKELFÖRFATTARNA

MIKKO JOKINEN (ORDF), JOUKO LEHTONEN OCH RIIHTA-LIISA PETTERSSON

är aktiva inom Arkipelagia seura - Arkipelagia sällskapet. Föreningen, som grundades år 1992, är en förening för vänner till Skärgårdshavets natur och kultur. Sällskapet har under många års tid målmedvetet arbetat för skyddandet av Skärgårdshavets hotade arter och för skyddandet av dess traditionella kulturmiljöer.

www.arkipelagia.fi

Min ö Replot

Text: Linda Ahlbäck

En gammal sägen förmäler, hurusom ...”alltför mycket länge sedan i tiden”, då jättarna huserade i Sverige och Norge, jätten Finn för något illdåds skull av de andra jättarna blev utdriven ur Sverige. Finngubben, som man kallade honom, tog då en stor skinsäck och fyllde den med större och mindre stenar eller klippstycken, tog säcken på ryggen samt begav sig på väg över Kvarken för att finna ett nytt land, där han kunde slå sig ner.

Sägnen ovan kan man läsa i *Livet bland Kvarkens söner och döttrar*. Boken gavs ut för första gången år 1925 och innehåller en fascinerande blandning av berättelser om mystiska väsen och händelser som för länge sedan ägt rum. Här kan man läsa om tomtar och bytesbarn men också om starka traditioner som från generation till generation levt vidare ute i skärgården. Som liten älskade jag boken och tanken på att jag fick leva med och bland allt detta. Trots att jag stundvis var rädd för ”spöket vid Skalöuran” och jag inte riktigt visste vad jag skulle tro om rådarken vid Horrback – fanns han eller fanns han inte?

NÅVÄL, TILLBAKA till jätten Finn och hans långa vandring från Sverige. För honom gick det faktiskt så illa att någonstans där halvvägs över Kvarken nöttes ett hål på hans säck så att stenarna började falla ur. Av de första stenarna som föll bildades Valsörarna och de skär som omringar dem. Finn gav sig dock inte tid att stanna och samla upp dem, utan klev målmedvetet vidare över vattnet tills han

kom till det ställe som idag går under namnet Panike. Där gav säcken upp helt och hållet med resultatet att resten av stenarna föll ur. När han insåg vad som hade hänt blev han så fruktansvärt arg att han vilt kastade kring sig alla bumlingar som landat kring hans fötter. På det viset uppstod så skärgården där jag bor: Replot, Björkö och Vallgrund med deras otaliga holmar, klippor och skär.

MAN FÅR aldrig veta varför Finn bar med sig stenarna. Var det för att försvara sig själv i det nya landet Finland eller var det för att kunna bygga en grund att bosätta sig på? Å andra sidan spelar det kanske ingen roll. Det viktiga är vad Finn – åtminstone i sägnen – helt oförhappandes skapade: vår steniga skärgård och alla de fantastiska öar vi har här i Kvarken. En av dessa öar är faktiskt min. Inte bara min, naturligtvis, jag delar den med många andra. Men den är min så att det skär i hjärtat: Replot.

När jag skulle göra entré i världen på det glada sjuttioalet fanns det ännu ingen bro till Replot. Bron blev färdig först år 1997. Min mamma och pappa fick istället snällt

Korsö. Foto: Linda Ahlbäck

Replot i Kvarkens skärgård, som år 2006 fick världsarvsstatus. © Heikki Järvinen

köra ner till färjefästet och vänta på färjan innan de kunde ta sig vidare till sjukhuset i Vasa. Innan färjan fanns färdades man mellan skärgård och fastland med egna båtar, som så småningom byttes ut till större turbåtar. Vintertid var det spark eller häst och släde som gällde över isen. I byn och i Replot skärgård som helhet var det länge fiske och jordbruk som var huvudnäringarna, men nu finns inte många fiskare kvar.

Idag finns istället många arbetsmöjligheter i butiker, företag och restauranger här, men de flesta pendlar ändå in till fastlandet. Med bron blev avstånden kortare och från Replot kör man in till Vasa på en halv timme. Trots att vi nu upplever det väldigt behändigt med

bro, var inte alla enbart positivt inställda när den skulle byggas. Det fanns de som var bekymrade över att skärgårdskänslan skulle gå förlorad och att vi på kort tid skulle få en alltför stor flyttrörelse hit. Men så blev det inte, öarna och skärgården består och det är egentligen först nu, över tjugo år senare, som man kan se att allt fler vill slå ner sina bopålar här.

ATT VÄXA upp på och i Replot – Replot är både namnet på ön och min by – var om-bonat och tryggt. Vi är inte så många här på ön, strax över 2100 personer. Replot är med sina 142 km² Finlands fjärde största havsö. I de andra byarna på Replot; Norra och Södra Vallgrund, Brändövik, Vistan, Söderudden

Solnedgång i Knipphamn. Foto: Linda Ahlbäck

och Panike, fanns många av mina släktingar, vilket gjorde att jag var omgärdad av människor som ville mig väl. Människor som i motsats till mig själv haft ett mer utmanande liv under tider då skärgården mer påtagligt befunnit sig långt från fastlandet.

EN AV de i särklass största utmaningarna som mina äldre släktingar hade stått inför var kriget. Min morfar som var född i början av 1900-talet skickades till fronten och ofta när vi var hos honom i hans och mormors lilla röda stuga berättade han om sådant som han varit med om. Våra barnaöron förskönades naturligtvis från de värsta delarna, men vi fick lyssna till historier om bitande köld och om starka kamratband. Vi fick också lära oss att under de år morfar var borta var det mormor som drog hela lasset hemma. Med barn och djur och allt vad det innebar. Jag tror inte att någon av oss som inte upplevt krigsåren ens kan föreställa sig vad de alla tvingades gå igenom. Unga män och kvinnor som under många år helt enkelt gjorde det de måste och sen har gjort sitt bästa för att fostra kommande generationer till starka och självständiga individer.

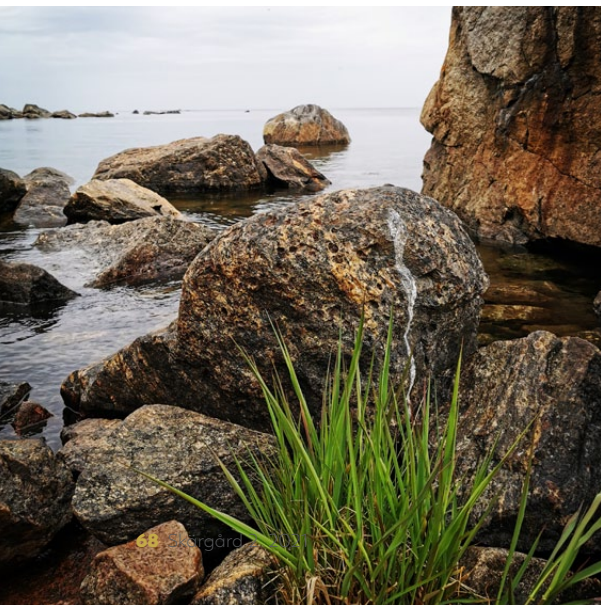
Här ute har man nämligen alltid behövt klara sig själv, men också ställt upp för varandra. Såväl by- som talkoandan är stark och föreningslivet varierat, vare sig du är intresserad av amatörteater eller hembygdsforskning. Vi har allt från ungdomsföreningar till idrottsföreningar, jaktföreningar, båtklubbar

och byråd. Varenda by med självvaktning har en handfull föreningar och eldsjälarna är många.

UNDER MIN uppväxt utgjorde Replot och skärgården nästan hela min värld. Något som åskådliggjordes väldigt tydligt genom det steniga vatten som omringade oss. Vart vi än tog oss kom vattnet till sist emot, lockade och drog. Om somrarna var havet blått och inbjudande tills det om hösten bytte färg till isande grått för att slutligen motvilligt lägga sig till vila under vinterns is. Såväl då som nu är det till vattnet jag beger mig när jag behöver få tröst eller tänka över någonting.

Som liten gick eller cyklade jag till närmaste strand, som vuxen har jag under de senaste åren hoppat in i min lilla hjulförsedda konserverburk i form av en Citroen Dyane från 1972 och turvis gungat iväg till skärgårdens vackraste platser. Till Klobbskat och Panike, till det gamla Fortet i Södra Vallgrund eller till Svedjehamn i Björköby. Väl framme betraktar jag vågorna, som oavsett om de just då är långa och mjuka eller upprört vassa alltid lugnar mig. Rörelsen i sig berättar för mig att jag trots allt finns i ett mycket större sammanhang.

PÅ SAMMA sätt tröstar mig insikten om att alla de stenar jag ser framför mig kommer att finnas kvar länge än, också efter att alla vi är borta. Även om just mängden sten kanske är väl tilltagen i vårt fall. När vi som tonåringar

puttrade omkring i min väns lilla båt, en orange Terhi med en snurra på fantastiska tre hästkrafter, turades vi om att hänga över fören med ficklampa när det började skymma. Och ändå körde vi konstant på någon av alla de stenar som Finn lämnat efter sig.

Som om det inte skulle vara nog med det blir stenarna hela tiden fler. Eller noga räknat blir de ju inte det, men i och med landhöjningen som är väldigt markant här i Kvarken känns det som om de skulle öka i antal. Landet stiger med cirka 10 mm per år. Landhöjningen märker vi också rent konkret på

det sätt att i de fjärdar där min mamma som liten badade kan vi nu knappt skölja knäna.

SOM NI kanske kan utläsa av min text är det människorna och naturen som gör Replot och skärgården till just mitt ställe på jorden. Faktum är att naturen här är så pass speciell att Kvarkens skärgård år 2006 fick världsarvsstatus och kan än så länge titulera sig Finlands både första och enda naturarv. Ni är alla varmt välkomna att besöka oss – våra stenar och vågor räcker till allas ögon att vila på. Lugn i själen ingår också.

Bilderna till vänster. Foto: Linda Ahlbäck

Bilderna till höger, de tre översta från Replots årligen återkommande evenemang Sim & Rodd © Replot UF

Skäriteatern, Foto: Johanna Karhulahti

Källor

Sjöberg, H.R.A. Kvarkens söner och döttrar (1925, ny utgåva 1984)

Åkerblom, K.V. Replot historia. (1958)
highcoastkvarken.org/sv/vart-gemensamma-varldsarv/landhojningen/

LINDA AHLBÄCK

är en planerande pedagog som varje morgon drömmer om att få ta dagen som den kommer. Hon är en trogen ömänniska och havsälskare vars hjärta även slår lite extra för gamla bilar

+358 44 322 2019
linda.ahlback@abo.fi

ARTIKELFÖRFATTAREN

“Min ö” är artikelserien där skärgårdsborna själva får berätta om sina öar. Skribenten får äran att ge över budkavlen till nästa berättare och ö. I förra numret valde Siv Fagerlund Kyrkogårdsö i Kökar, men den kommer att ingå först i höstnumret som har temat Åland. Replot i detta nummer var redaktionens val.

Juni – Hösten 2021

Piscatus på Skärgårdscentrum Korpoström

Vilken är din relation till fisken? Utställningen Piscatus – fisken och människan vill fånga olika perspektiv på ett komplext ämne: fisket, samt människans relation till hav, kuster och den marina miljön. Stig in i utställningen, stanna upp en stund i dykarklockan och känn efter: Hur förhåller du dig till världarna under och ovan vattenytan? Piscatus har fokus på en av världens största arkipelager, Skärgårdshavet, men utställningen gläntar också på dörren till ett större, globalt perspektiv och till en framtid där människans relation till fisken och havet förhoppningsvis utvecklas på ett mer hållbart sätt. Årets utställning har uppdateras med nya föremål och historien om julgäddan från Korpo.

Mer info: skargardscentrum.fi

21 juni – 22 augusti 2021

Knattelabbet på Skärgårdscentrum Korpoström

I Knattelabbet får barn, ungdomar och nyfikna vuxna vara skärgårdsforskare för några timmar. Här får barnen studera det marina livet med utrustning som finns i ett riktigt laboratorium. I år kan du delta i Knattelabbets verksamhet på distans eller på egen hand utomhus vid Skärgårdscentret. Du kan välja mellan tre teman: Havsvattenkvalitet, Småkryp under ytan och Odling. Varje tema har tre uppdrag. Om du under sommaren gör alla 9 uppdrag får du Knattelabbets Skärgårdsforskardiplom!

Knattelabbets verksamhet ingår i programhelheten Biosfarakademin inom Skärgårdshavets UNESCO biosfärområde.

Mer info: biosfar.fi/biosfarakademin/knattelabbet

9 – 11 juli 2021

Skärgårdens bokfest på Jurmo

Skärgårdens bokfest hålls i sommar för femte gången på natursköna och mytomspunna Jurmo i Åbolands skärgård. I år medverkar Kjell Westö, Johanna Holmström, Fatima Bremmer, Anders Larsson, Sture Lindholm och kyrkoherde Anders Lindström. Programmet består under helgen av författarframträdanden i hamnen med möjlighet att köpa böcker samt signering av författare. Bokfesten avslutas med litterär gudstjänst i Jurmo kapell på söndag.

Följ med på vår FB-sida Skärgårdens bokfest, för eventuella ändringar i programmet på grund av coronaläget.

Skärinytt är till för alla som vill puffa för olika evenemang av allmänt intresse i våra olika skärgårdsområden. Skicka gärna information om ditt evenemang till adressen skargard@abo.fi. Nästa gång utkommer Skärgård i slutet av september, deadline cirka en månad innan.

31 juli – 8 augusti Kökarveckan 2021

Upplev aktiviteter vid havet! Under veckan har du bla möjlighet att allmogesegla med Tjutt-tjutt, vandra på Kalen med guide, lyssna på konserter, träffa kända författare, delta i friluftsgudstjänst, dansa folkdans, träna discgolf med mera.

Följ Kökarveckan på facebook och läs mer på www.kokar.ax

Från Pörkenäs ser man fyren Hällgrund vid horisonten. Foto: Pia Prost

Vy från Kobba klintar. Foto: Rebecka Eriksson, Visit Åland

Skärgård firar med Åland

År 2022 är det 100 år sedan Åland blev självstyrkt. Jubileumsåret startar på självstyrelsedagen den 9 juni år 2021 och fortsätter fram till den 9 juni 2022, då det är exakt 100 år sedan landstinget (det som numera är lagtinget) sammanträdde för första gången.

I höstens nummer, som utkommer i september, kommer vi att öppna fönstret mot Ålands övärld och framför allt örikets sex skärgårdskommuner. Brändö med sitt pärlband av öar, skeppsredarnas och lotsarnas Föglö, vackra Kumlinge mitt emellan Mariehamn och Åbo, bobarhetens Kökar med sin fantasieggande historia, Finlands minsta kommun Sottunga och författarnas ö Vårdö.

Tills vi får sjunga om Landet med tusende öar och skär, önskar Skärgårds redaktion alla läsare en trygg, vilsam och underbar sommar!

Sista bilden